MASTER
NEGATIVE
NO. 92-80597-6

MICROFILMED 1992

COLUMBIA UNIVERSITY LIBRARIES/NEW YORK

as part of the
"Foundations of Western Civilization Preservation Project"

Funded by the
NATIONAL ENDOWMENT FOR THE HUMANITIES

Reproductions may not be made without permission from
Columbia University Library

COPYRIGHT STATEMENT

The copyright law of the United States -- Title 17, United States Code -- concerns the making of photocopies or other reproductions of copyrighted material...

Columbia University Library reserves the right to refuse to accept a copy order if, in its judgement, fulfillment of the order would involve violation of the copyright law.

AUTHOR:

SCHOMANN, G. F.

TITLE:

SCHOLIORVM IN IONIS EVRIPIDEAE...

PLACE:

GRYPHISWALDIAE

DATE:

1864

Master Negative #
92-80597-6

COLUMBIA UNIVERSITY LIBRARIES
PRESERVATION DEPARTMENT

BIBLIOGRAPHIC MICROFORM TARGET

Original Material as Filmed - Existing Bibliographic Record

88EE
Z6
v.3

Schömann, G[eorg] F[riedrich], 1793-1879.
...Scholiorvm in Ionis Evripideae episodivm primvm partiovla I. [-II].
Gryphiswaldiae, Kunike, 1864.
2 v. in 1, 29 x 23½ cm.

At head of title v.1: Index scholarvm in Vniversitate Litteraria Gryphiswaldensi... v.2: Natalicia ... Guilelmi I...

Restrictions on Use:

TECHNICAL MICROFORM DATA

FILM SIZE: 35mm REDUCTION RATIO: 14x
IMAGE PLACEMENT: IA IIA IB IIB
DATE FILMED: 5/27/98 INITIALS BH
FILMED BY: RESEARCH PUBLICATIONS, INC WOODBRIDGE, CT

VOLUME 1

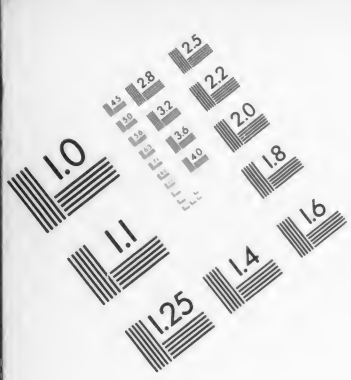

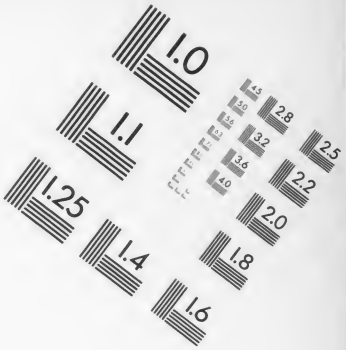

AIIM

Association for Information and Image Management
1100 Wayne Avenue, Suite 1100
Silver Spring, Maryland 20910
301/587-8202

Centimeter

Inches

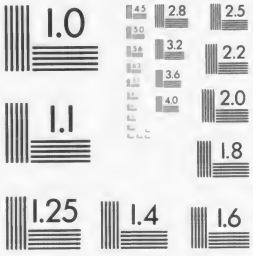

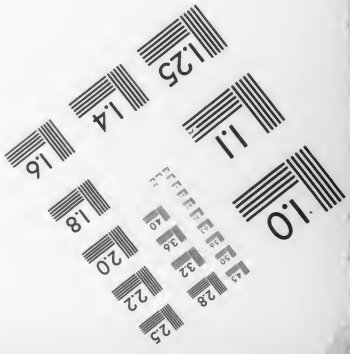

MANUFACTURED TO AIIM STANDARDS
BY APPLIED IMAGE, INC.

Euripides Iphigenia
Euripidi
Schoemanni.
no. 10

INDEX SCHOLARVM

IN

VNIVERSITATE LITTERARIA GRYPHISWALDENSI

PER SEMESTRE AESTIVVM

ANNI MDCCCLXIV

A DIE XI. MENSIS APRILIS

HABENDARVM.

INEST

G. F. SCHOEMANNI SCHOLIORVM IN IONIS EVRIPIDEAE EPISODIVM PRIMVM PARTICVLA I.

GRYPHISWALDIAE,
TYPIS FRID. GUIL. KUNIKE, REG. ACAD. TYPOGR.
MDCCCLXIV.

UNIVERSITATIS LITTERARIAE GRYPHISWALDENSIS

RECTOR

HENR. ADOLPH. BARDELEBEN

CUM

SENATU ACADEMICO

S. D.

CIVIBUS ACADEMICIS.

Quum ante aliquot annos scholia nostra in Euripidis Ionem publicare institueremus, consilium erat per occasionem scriptionum academicarum, quae ternae quotannis nobis edendae sunt, omnem illam fabulam deinceps pertractare; sed, ut fieri solet, inter alia varii atque diversi generis studia mox etiam alia se nobis argumenta obtulerunt huiusmodi scriptiunculis apta, unde factum est, ut incohatam Euripideae fabulae enarrationem aliquantisper seponeremus. Nunc autem quoniam nihil in promptu est, quod aut magis nos teneat aut commodius tractari possit, ad Ionem revertimur; quumque postremo loco parodum eius fabulae enarraverimus, nunc ad primum episodium progredimur, quod constat Ionis cum Creusa moxque horum duorum cum Xutho diverbiis.

Advenientem Creusam conspicatus Ion his verbis alloquitur, v. 248:

Γενναιότης σοι, καὶ τρόπων τεκμήριον
τὸ σχῆμ' ἔχεις τόδ', ἥτις εἶ ποτ', ὦ γύναι.

in qua allocutione aliquid offensionis habent statim haec prima verba *γενναιότης σοι*, quae subaudiri verbum substantivum postulant. Id non desideraretur, si scriptum esset Γενναῖος εἶ τις, quemadmodum Dobraeus suasit: nam eos quidem, qui *γενναία τίς σ'* aut *γενναία τοί σ'* proposuerunt, refutare non opus est. Γενναῖος genere feminino habet Euripides etiam in Hecub. v. 592: ἀγγελθεῖσά μοι γενναῖος. Boissonadius *γενναιότητος* reponi voluit, idque Badhamus ascivit, atque insuper etiam pro *καὶ τρόπων* scripsit *τῶν τρόπων*. Atqui articuli quidem inferendi non satis gravem causam fuisse dicemus: potuit enim *γενναιότητος καὶ τρόπων* per figuram dici, quam hendidyn grammatici vocant, qua aliquid quod ad notionem vocabuli accuratius definiendam pertinet, ideoque per genitivum, quem definitivum dixeris, adiungi poterat, per coniunctionem potius copulativam additur, cuius figurae exempla, quum multa passim extent, subtilius in sua genera dispescuit Lobeckius ad Soph. Ai. v. 145 p. 135. Nec sane inepte Ion, posteaquam *γενναιότητα*, generositatem, dixit, statim quasi explicandi causa, qualem *γενναιότητα* dicat, illud *καὶ τρόπων* addiderit: eam scilicet generositatem, quae non stirpis tantum splendore constaret, sed animi morumque praestantia. Nam generosa stirpe Creusam procreatam esse iam

ex ancillarum verbis v. 245 colligere potuerat: de animo et moribus nunc ex ipsius aspectu coniecturam facit. — Legitur quidem *γενναιότης σοι* etiam in Phoeniss. v. 1680 (1694), sed sequitur ibi continuo *μωρία δ' ἔνεστι τις*, unde dissimilem loci rationem esse apparet. Itaque placere mihi Boissonadii emendationem fateor.

Iam propius accedens Ion non sine consternatione Creusam lacrimare videt:

ἀλλ' ἐξέπληξας, inquit, *ὄμμα συγκλῄσασα σόν,*
δακρύοις δ' ὑγράνασ' εὐγενῆ παρῇδα.

in quibus epitheton genis additum nihil nisi formae honestatem designare apparet, ut *εὐγενῆ δέρην* est in Helena v. 135, aliaque similia apud Baumeisterum ad hymn. Hom. p. 270. In proximis autem versibus,

οὐ πάντες ἄλλοι γύαλα λεύσσοντες Θεοῦ
χαίρουσιν, ἐνταῦϑ' ὄμμα σὸν δακρυρροεῖ.

γύαλα non, ut nonnullis placuit, de convallibus templo propinquis, sed de ipso templo accipiendum videri iam in schol. ad prolog. v. 76 exposui.

Respondet Creusa v. 259:

Ὦ ξένε, τὸ μὲν σὸν οὐκ ἀπειδεύτως ἔχει
εἰς Θαύματ' ἐλϑεῖν δακρύων ἐμῶν πέρι.

in quibus verbis quum olim, etiam ab Hermanno, participium *ἐλϑών* scriberetur, infinitivum *ἐλϑεῖν* ex compluribus codicibus recentiores praeoptarunt; et recte quidem. Nam licet saepenumero *τὸ σόν*, *τὸ ἐμόν* ac similia dicantur, ubi potuit simpliciter *σύ* aut *ἐγώ* dici, apparet tamen sic non tam ipsas solum personas, sed quod earum personarum est, statum, habitum, condicionem, consilium, affectum, factum designari, quamobrem consentaneum est, sicut praedicati verbum nunquam non in tertia persona ponitur, sic etiam, si quod nomen aut participium additur, id non debere nisi neutri generis esse. Itaque *ἐλϑόν* non spernendum foret: sed tamen propter codicum auctoritatem *ἐλϑεῖν* mihi quoque tenendum videtur. Profitetur autem Creusa se non offensam esse Ionis verbis, utpote quae humanitatis sensum prodant. Nam *εὐπαίδευτος*, *οὐκ ἀπαίδευτος* is est, qui ut liberaliter educatum hominem decet se gerit. Itaque etiam causam lacrimarum Creusa non recusat Ioni hactenus saltem aperire, ut commotam se templi aspectu veterem quandam memoriam apud animum suum repetiisse dicat, v. 262:

ἐγὼ δ' ἰδοῦσα τούσδ' Ἀπόλλωνος δόμους
μνήμην παλαιὰν ἀνεμετρησάμην τινά.

Remensa sum, inquit, veterem quandam memoriam. Nam sicut simplex verbum *μετρεῖν* aut *μετρεῖσϑαι*, lat. metiri, emetiri, de via dicitur qua quis pergit, sic *ἀναμετρεῖσϑαι* remetiri de via, quam quis repetit, atque hinc translata significatione etiam de reminiscentia, h. e. repetita rei memoria, ut in Orest. v. 14: *τί τἄρρητ' ἀναμετρήσασϑαί με δεῖ*; Rem autem, cuius reminiscatur, domi suae gestam esse significat versu proximo:

οἴκοι δὲ τὸν νοῦν ἔσχον ἐνϑάδ' οὖσά περ.

Sic enim sine dubio legendum est, *ἔσχον* cum H. Stephano, non *ἔχομεν*, quod Hermannus e cod. Flor. posuit pro ceterorum codicum lectione *ἔσχομεν*, quae quam facile existere potuerit librariorum errore repetitis duabus litteris *εν* in aperto est. Numeri quidem incongruentiam,

ἔχομεν — οὖσα, defendat aliquis multis exemplis similibus, velut in hac ipsa fabula v. 1264 *διωκόμεσϑα — κρατηϑεῖσα*[1]): sed aoristum praeferendum esse praesenti vel praecedens *ἀνεμετρησάμην* persuadere potest. Mox autem pro *ἐνϑάδ' οὖσά περ*, quemadmodum Hermannus ex coniectura scripsit, nemo, opinor, praeoptabit codicum lectionem *ἐνϑάδ' οὖσά που*, siquidem, ut ille verissime monuit, hoc adverbium — sive quis cum veteribus grammaticis coniunctionem dicere malit expletivam, — sic demum recte usurpatur, ubi incertitudo quaedam et coniectura significanda est, id quod in hunc locum non convenire apparet. Proxima verba Creusae,

ὦ τολμήματα
Θεῶν· τί δῆτα; ποῖ δίκην ἀνοίσομεν
εἰ τῶν κρατούντων ἀδικίαις ὀλούμεϑα;

rem illam, cuius recordatio lacrimas sibi expresserit, a deo aliquo effectam esse indicant, talemque esse, quae cum bonitate deorum et iustitia conciliari nequeat. Ποῖ δίκην ἀνοίσομεν, ad quemnam referemus ius? idem est atque quemnam iuris auctorem et vindicem appellare poterimus? Non absimiliter infra v. 841 *ἀνέφερ' ἐς τὸν δαίμονα* dicitur de eo, qui rem ad dei cuiusdam auctoritatem referebat. Nostro autem loco *ἀνοίσομεν* debetur Musgravii coniecturae merito ab omnibus receptae: nam quod in codicibus legitur, *ἀνήσομεν*, aptum sensum nullum habet. Nec minus recte *ὀλούμεϑα* pro *ὀλοίμεϑα* ab omnibus repositum. Optativus enim rem dubitanter eloqueretur, ut quam quis forte fieri posse sumeret; indicativus autem futuri rem sine dubitatione expectandam designat. Quippe si iniusti dii sunt, fiet profecto saepenumero, ut male faciant hominibus.

At, inquit Ion, quid laboras et te adflictas rerum inexploratarum cura? Sic enim interpretanda sunt eius verba, v. 267:

Τί χρῆμα δ' ἀνερεύνητα δυσϑυμεῖ, γύναι;

Nimirum *ἀνερεύνητα* dicit deorum facta et consilia, quae qualia sint, iustane an iniusta, a mortalibus certo explorari et discerni non potest, nec proficitur quidquam hominum cura et aegritudine. Falluntur qui *ἀνερεύνητα* nunc de ipsius Creusae aegritudine dici volunt, ut sensus sit: quid est quod aegritudine inexplorabili angeris? Nam nihil adhuc erat, unde Ion illam moestitiae suae causam explorari nolle coniiceret, id quod postea demum v. 269 Creusa ostendit: *τἀπὶ τῷδε δὲ ἐγώ τε σιγῶ, καὶ σὺ μὴ φρόντις' ἔτι*: et si forte *δυσϑυμεῖσϑαι* cum accusativo *ἀνερεύνητα* non aliter construi potuisse putarunt, quam ut is accusativus interni obiecti instar sit, quasi dicas *ἀνερεύνητον δυσϑυμίαν δυσϑυμεῖ*, non reputasse videntur saepenumero etiam intransitivorum verborum significationem sic quasi dilatari, ut transitivorum vim et naturam induant ac proinde etiam externi s. transitivi obiecti casum adiunctum habeant, idque maxime fieri in verbis affectuum, quorum exempla vel apud Matthiaeum, gr. gr. §. 414 vel apud Hermannum, de ellipsi et pleonasmo p. 123 tractantur. Ex hoc genere est quod in hac fabula v. 555 dicitur *τερφϑεὶς τοῦτο κεῖν' οὐκ ἠρόμην* — et apud Thucydidem V, 91 *ἀϑυμεῖν τὴν τελευτὴν τοῦ πολέμου*. Repudianda igitur etiam Nauckii coniectura, *τί χρῆμ' ἀνερμήνευτα δυσϑυμεῖ*, cuius si forte commendationem aliquam inde petat, quod in codicibus *τί χρῆμ' ἀνερεύνητα*,

1) Cf. Schol. nostra ad v. 108.

non τί χρῆμα δ' ἀνερ., scriptum est, hoc quidem nullius momenti est, quum nihil facilius fieri potuerit, quam ut litterae duae ΑΔ propter sequentium ΑΝ similitudinem a librariis omitterentur. Fuisse memini, qui τί χρήματ' ἀνερεύνητα scribi vellet. Sed τί χρῆμα, pro διὰ τί χρῆμα, dici solere quis nescit? Interrogat autem sic, qui quam ob causam alter aliquid faciat requirit, eaque causa aut aliqua re facta constare potest, qua ille impellatur, ut in Alcest. v. 528: τί χρῆμα κουρᾷ τῇδε πενθίμῳ πρέπεις; aut voluntate quam expleri cupiat rei alicuius consequendae, ut in Hecub. v. 977: τί χρῆι' ἐπέμψω τὸν ἐμὸν ἐκ δόμων πόδα; ubi latine dicimus: quid tibi vis, quod — ?

In Creusae responso, v. 269, non coniungenda esse verba οὐδὲν μεθῆκα τόξα, quemadmodum Hermannus putavit, vertitque: temere haec verba ieci, ab omnibus, nisi fallor, intellectum est. Nam sane nunquam μεθιέναι τόξα significat tela emittere, sed potius condere aut reponere in pharetra, quemadmodum etiam de gladio dicitur in vagina reponendo, Phoeniss. v. 276: φερ' ἐς σκοτεινὰς περιβολὰς μεθῶ ξίφος. Induxerunt Hermannum eiusmodi exempla, ubi illud verbum de condito in adversarii corpus telo dicitur, velut in eo quem ipse citavit loco, Orest. v. 1133: εἰ μὲν γὰρ εἰς γυναῖκα σωφρονεστέραν ξίφος μεθεῖμεν[2]), itemque in Electr. v. 1223: φάσγανον ματέρος ἔσω δέρας μεθείς, in quibus diserte additum est, ubinam telum condatur; solum autem verbum μεθιέναι absque huiusmodi additamento simpliciter est reponere, deponere, quemadmodum etiam translate dicitur χόλον, ὀργήν, ἀγῶνα, λῆμα φρενῶν μεθιέναι, ut Heraclid. v. 160. Med. v. 177. Errat igitur etiam Hartungus h. l. convertens: Mein Pfeil verschossen. Ceterum de ipsa hac comparatione orationis cum telo non opus est dicere: est enim pervagata, plurimaque exempla congesserunt Wyttenbach. ad Plutarch. tom. I p. 56 ed. Lips. Pflngk. ad Eur. Hecub. v. 603 aliique. Nec minus frequens est illud οὐδέν, omisso verbo ἐστί, ubi quis respondere quod rogatus est recusat. Simillimus nostri locus est Med. v. 64: οὐδέν· μετέγνων καὶ τὰ πρόσθ' εἰρημένα. Eodem sensu οὐδέν est in nostra fabula v. 301, neque aliter accipiendum apud Aristoph. Nub. v. 694 οὐδὲν μὰ Δία, quem locum a multis minus recte intellectum video.

Admonitus a Creusa Ion ne de re ingrata quaerendo molestus sit alio orationem deflectit v. 270:

τίς δ' εἶ; πόθεν γῆς ἦλθες· ἐκ ποίου πατρὸς
πέφυκας; ὄνομα τί σε καλεῖν ἡμᾶς χρεών;

Codicum lectio ἐκ ποίας πάτρας Hermanno non sollicitanda videbatur „in poeta patriae commemorandae studioso“; aliis merito displicuit, non tam propter ταυτολογίαν, quae similibus aliquot exemplis allatis a Fixio praef. p. LIII defensa est, neque, ut opinor, propterea, quod πεφυκέναι ἐκ πάτρας absurde dici putarent, quae Kayseri opinio fuit, sed propter Creusae responsum, quo non solum unde venerit et quo nomine sit, sed etiam quo patre prognata sit indicat. Seidlerus ποίας saltem tuendum esse ratus pro πάτρας coniecit σπορᾶς. Atqui si semel

2) Aptius citare potuisset Soph. Phil. v. 1301 (1284): ἃ μηδαμῶς, μή, πρὸς θεῶν, μεθῇς βέλος, ubi Schneidewinus μεθεῖναι βέλος interpretatur: sagittam quasi gestientem evolare sinere. Fortasse recte: nescio tamen an scribendum sit: μή, πρὸς θεῶν· μέθες βέλος.

πατρός a librariis in πάτρας corruptum fuit, proclive correctori fuit etiam ποίας pro ποίου substituere. Nam id quidem nemini in mentem venturum esse arbitror, ut πάτραν etiam de gente ac familia accipi posse dicat. Pindari enim hic usus est, a tragicorum sermone alienus.

Edoctus de Creusae patria et stirpe Ion exclamat v. 274:

Ὦ κλεινὸν οἰκοῦσ' ἄστυ γενναίων τ' ἄπο
τραφεῖσα πατέρων, ὥς σε θαυμάζω, γύναι·

in quo θαυμάζειν non tam admirandi quam venerandi significationem habet, ut in Med. v. 1113: δέσποινα δ' ἦν νῦν ἀντὶ σοῦ θαυμάζομεν. ad quem locum plura eiusdem significationis exempla Elmsleius attulit. Cf. et Buttman. ad Demosth. Mid. p. 174. Et apud Aristophanem, Nub. v. 1147 etiam de honorario praeceptori oblato dicitur χρὴ γὰρ ἐπιθαυμάζειν τι τὸν διδάσκαλον. Pro praepositione ἀπό miror Schaeferum, Melett. p. 83, ὑπό requirentem. Nam ὑπὸ πατέρων τραφῆναι is demum dici potest, quem ab ipsis parentibus enutritum dicere volumus; ἀπὸ γενναίων πατέρων τραφῆναι autem, qui nobili genere natus est, etiam si forte non ab ipsis parentibus sed ab aliis enutritus sit. Sic infra v. 693: ἄλλων τραφεὶς ἀφ' αἱμάτων. Et apud Sophoclem, Ai. v. 1229, τραφεὶς ἂν μητρὸς εὐγενοῦς ἄπο legitur sine varietate. Nempe verbum hoc τραφῆναι saepenumero obscurata significatione propria nihil aliud quam ortum esse significat, diciturque etiam absque praepositione, ut apud Soph. Philoct. v. 3: ὦ τοῦ κρατίστου παῖ θ' Ἑλλήνων τραφείς, de Neoptolemo, quem profecto pater Achilles non enutriverat.

In Creusae responso, v. 276,

τοσαῦτα κεὐτυχοῦμεν, ὦ ξέν', οὐ πέρα,

notanda est vis coniunctionis καί, quam qui asseverativam dicunt, ut sit vere, certe, nostr. ja, velut Doederlin. ad Soph. Oed. Col. p. 265, Ellendt. Lex. Soph. I p. 889, non falluntur quidem, sed addere debebant, genus hoc asseverationis semper in eo constare, ut iis quae ante dicta, aut nonnunquam ne dicta quidem diserte sed subintelligenda sunt, aliquid tanquam coniunctum addatur, ut hoc loco, quum Ion se venerari Creusae nobilitatem dixerit, illa sese etiam beatam hactenus esse profitetur. Recte rem significavit Baeumlinus de partic. p. 152.

Mox v. 277 Ionem de patre Creusae cunctantius fortasse quaerentem, illa ut libere quid velit sciscitari pergat hortatur:

τί χρῆμ' ἐρωτᾷς, ὦ ξέν', ἐκμαθεῖν θέλων;

Sic enim, θέλων, non sine causa Badhamum scripsisse censeo. In codicibus est θέλω, planissima quidem, sed, ut arbitror, minus apta sententia, siquidem ἐκμαθεῖν multo rectius de eo dici videtur, qui de aliqua re se edoceri cupiat, quam de eo, qui nihil nisi paratum se esse ostendat ad respondendum quod alter interrogaverit. — Interrogat autem Ion primum de proavi Creusae ortu, v. 279:

ἐκ γῆς πατρός σου πρόγονος ἔβλαστεν πατήρ;

Patrem Creusae Erechtheum fuisse ipsa v. 272 aperuerat. Erechtheum autem fabularis historia, quam Euripides in hac tragoedia secutus est, filium fecit Pandionis, nepotem Erichthonii terra editi ex Vulcani semine effuso. Apollod. III, 14, 6 sqq. Est igitur πρόγονος πατήρ h. l. idem qui πατροπάτωρ s. πάππος. Alias πρόγονος indefinitae significationis est, diciturque etiam de avi patre, προπάππῳ, ut apud Demosthenem in Macart. p. 1056, et plurali potissimum numero

de maioribus universe. Varias autem de Erichthonio et Erechtheo fabulas admodum inter se dissidentes et a veteribus mythologis aliis aliter concinnatas et in quandam historiae speciem adornatas accuratius excutere ab huius scriptionis consilio alienum est. De omni hoc genere quomodo statuendum sit monui in Opusc. acad. I p. 328—331.

Erichthonium igitur terra editum verene Minerva sustulerit quaerenti Ioni Creusa v. 282 respondet:

εἰς παρθένους γε χεῖρας, οὐ τεκοῦσα νιν.

Itaque rem, de qua ille quaesiverat, sic se habere affirmans addit simul aliquid accuratioris designationis: in quo genere responsionum legitimus est particulae γέ usus, cuius exemplum etiam in v. 280 est, paulloque post, v. 284, aliaque multa v. 311. 559 et sqq. Hoc autem loco quod additur a Creusa eo pertinet, ut Minervam sustulisse quidem Erichthonium, handquaquam autem peperisse affirmet, utpote virginem deam. Παρθένους χεῖρας, manus virgines, pro virgineis, dicit ut in Phoen. v. 838 est παρθένῳ χερί, in Hippol. v. 1006 παρθένος ψυχή, omninoque frequens apud poetas huius vocabuli usus adiectivus.

Pergit Ion interrogando, v. 283:

δίδωσι δ' ὥσπερ ἐν γραφαῖς νομίζεται —

hoc est: ὥσπερ γράφεσθαι νομίζεται, ut in picturis repraesentari solet, usitatum scilicet hoc picturae argumentum esse significans. Nam νομίζεσθαι dicuntur, quae vulgo usurpari solent, neque erat igitur quod Musgravius hoc loco ὑυθμίζεται scribi mallet. Cf. Aristoph. Nub. v. 428: γυμνοὺς εἰσιέναι νομίζεται. — De Cecropis filiabus, quibus Minerva sublatum a se Erichthonium tradiderit, v. 284, dixit etiam Mercurius in prologo v. 23. 24, ubi illae Agraulides vocantur. His dea puerum tradidit in cista conditum, interdixitque ne aperire eam et inspicere vellent, quod interdictum quum tamen puellae curiosae neglexissent aperta cista conspectisque draconibus puero appositis in furorem conversae de rupe se praecipitarunt.

Satisfactum sibi de Erichthonio indicans Ion, v. 287, εἶεν, inquit, iamque ad alius rei memoriam transit:

τί δαὶ τόδ'; ἆρ' ἀληθὲς ἢ μάτην λόγος;

Novum est Badhami iudicium, qui εἶεν illud non separatim pronuntiari potuisse ratus, ut versus mensura constet λόγος deleri iubet. „Ubicunque" inquit „εἶεν ἔξω μέτρου legitur, illud librariorum aut histrionum additamentum esse credo. Idem dicendum de ἰδού et ναί. Quidni enim Euripides in his vocibus eandem normam semper sequeretur"? Ludi magistri hanc orationem esse credo, non critice; veteres autem poetas id fecisse, quod quoque loco aut sententiae aut metro conveniens esset, ut in interiectionibus, velut ἔα (v. 155. 252), φεῦ (v. 969. 1316. 1521), αἰαῖ (1483), ἰώ (1507), sic in his vocibus, quae et ipsae quodammodo instar interiectionum sunt. Et de ἰδού quidem, quod veteres grammatici non inepte δεικτικὸν dixerunt, dicendum erit infra ad v. 752; εἶεν autem, quod Badhamus in Troad. v. 944 deleri vult, tantum abest ut otiosum eo loco esse concedam, ut longe aptissimum esse nec sine damno abesse posse iudicem. Quod enim vir doctus notionem eius in ipsis verbis sequentibus inesse contendit, οὔ σ' ἀλλ' ἐμαυτὴν τοὐπὶ τῷδ' ἐρήσομαι, mihi res longe aliter se habere videtur. Nam εἶεν nihil ibi nisi omitti priorem sermonem et ad alium transiri significat, plane ut nostro loco. Ἔστι γάρ, inquit Lex.

Seguer. p. 243, 24, ἐπίρρημα ἀφοριστικόν[3]). ἐπὶ γὰρ τοῖς ἤδη εἰρημένοις ἐπιλεγόμενον ἀφορίζει αὐτά, nec male cum Schaefero, App. crit. ad Demosth. I p. 346. Reisigio ad Oed. Col. enarr. p. CLVIII aliisque εἶεν eodem fere sensu accipiendum dicas, quo Latinorum Haec hactenus. In nostro autem loco si λόγος deleatur, quemadmodum Badhamus voluit, vereor ut ferri possit adverbium μάτην sic solum positum, ut neque verbo neque nomini accommodetur. Nam ut τόδ' ἐστὶ μάτην dici liceat pro τόδ' ἐστὶ ματαιόν, non tamen hinc consequitur etiam τόδε μάτην, omisso verbo ἐστί, recte dici. Contra μάτην λόγος est i. q. μάτην λεγόμενον, sicut aliis quoque nominibus verbalibus eadem quae verbis apta sunt adverbia accommodantur. Nam ut μέγα ἀνάσσειν dicitur, sic μέγ' ἄναξ est in Theogonia Hes. v. 486 (cf. Opusc. ac. II p. 436 et 447.), ut ῥηΐα συστάδην ἀναιρεῖν, sic ῥηΐων συστάδην ἀναίρεσις (vid. Lobeck. Paralip. p. 151 not. 2.) ut φανερῶς προδιδόναι, sic etiam οἱ φανερῶς προδόται apud Xenophontem Hell. VII, 3, 7, quem locum Cobetus, Nov. Lect. p. 316, immerito sollicitavit item ut alterum II, 3, 38: τοὺς ὁμολογουμένως συκοφάντας. Ac si quis forte cum articulo quidem sic adverbia substantivis apponi posse putat, absque articulo non item, hunc veriora docere possunt Hermannus, Opusc. II p. 232. Stallbaum ad Plat. Leg. I p. 639 B. Classen. ad Thucyd. I, 122, 15. Krueger. gr. gr. §. 50, 8, 19. Denique nostrum locum non male H. Steinius comparavit cum Herodot. VII, 103, ubi μάτην κόμπος dicitur, h. e. ματαιός. Quod autem Elmsleius ad Heraclid. v. 965 scripsit ἢ μάτην λέγεις, pro λόγος, perversissimum est, quandoquidem sic μάτην ad λέγεις pertineret, quasi de Creusae quadam narratione, non de pervulgata fama Ion quaereret. — Pro τί δαί in initio versus maluerit fortasse aliquis τί δή, quandoquidem alterius particulae usum Porsonus eiusque sectatores a tragicorum sermone excludunt. Sed recte oblocuti sunt Fixius ad Electr. v. 972, Pflugk. ad Helen. v. 1246. Ab Euripide certe, cuius tragoediae plerumque ad pedestris orationis habitum multo propius quam ceterorum accedunt, δαί non abiudicari potest. Cf. et Hermann. ad Viger. p. 346.

Ante quam Ion interrogationem suam totam protulit inseritur Creusae compellatio, ut quid sit de quo se edoceri cupiat eloquatur, itidem ut supra v. 277 factum videmus. Nec sane dubitari potest, quin id a poeta stichomythiae potissimum causa sic institutum sit; sed tamen hoc loco non minus quam illo altero haesitationem quandam adolescentuli significari dicemus, verentis scilicet, ne interrogando reginae molestus sit eamque ob causam paullo tardius loquentis, in tali praesertim re, cuius mentionem minus gratam illi fore praesumeret. Omnino autem non semper tam rigide stichomythiae legem ab Euripide observatam credo, ut nunquam ab ea discedere auderet; ideoque nescio an sine causa in v. 267, ubi ad unum Ionis versiculum Creusa duobus respondet, alterum illius versum Kirchhoffius excidisse suspicetur. Nam ad sententiam certe nihil ibi desiderari apparet.

---

3) Περιγραφικὸν dicit schol. Dionys. Thr. p. 949, 3, sensu non diverso. — Ceterum dixit nuper de hac vocula G. Uhligius in N. Mus. rhen. XIX p. 34, monuitque veteribus grammaticis eam cum interaspiratione pronuntiandam, neque a verbo substantivo, quemadmodum recentiores plerique statuunt, derivatam sed ex duabus vocibus conflatam visam esse. Hoc excutere longum est: equidem semper εἶεν cum εἶα interiectione cognatum iudicavi, quae fortasse etiam εἴα pronuntiabatur, ut a Latinis non solum eia sed etiam heia dicitur. Certe ab εἶα non longius εἶεν quam ἕνεκεν ab ἕνεκα distat.

In Creusae verbis, v. 288.

τί χρῆμ' ἐρωτᾷς; καὶ γὰρ οὐ κάμινω σχολῆ.

haec postrema perperam a multis accepta esse video. Convertunt enim Non moleste fero hoc otium Brodaeus, Bothius, Fixius, et σχολήν Bothius „colloquium per otium habitum" significare autumat. Atqui etiamsi nonnunquam σχολή de sermonibus dici solet, quales vel rhetores vel philosophi in consessibus habent (vid. Wyttenbach. ad Plutarch. I p. 306. Baehr. ad Philopoem. p. 9. nos ad Cleom. p. 261), tamen hic usus recentioris demum aetatis est, et ne tum quidem quisquam huiusmodi colloquium, quale hoc est inter Ionem et Creusam, σχολὴν dixisset. Quodsi quis hanc quidem interpretationem respuat et σχολήν accipiat pro tempore vacuo, ut Creusa dicat non aegre se ferre quod otium ad confabulandum sibi suppetat ideoque libenter Ionem audituram, — verbum κάμνειν non aegre ferendi sed laborandi potius significationem habere monebimus. Rectius igitur ii, qui verterunt: non laboro otio, idque non laboro interpretantur esse i. q. abundo. Poterant etiam non laboro ab otio, quemadmodum est laborare a re frumentaria apud Caesarem B. G. VII, 10, i. q. laborare quod attinet ad rem frumentariam. Cf. Barth. Advers. XXV, 5. Itaque non laborat ab otio cui non deest otium, potuitque pro οὐ κάμνω σχολῇ etiam dici οὐ κάμνω ἀσχολίᾳ, non laboro otii defectu: ut habendum sit hoc exemplum in eorum numero, in quibus, ut grammatici aiunt, res dicitur pro defectu rei. Nimirum fit hoc ibi demum, ubi reliqua enuntiatio dubitare non sinit, quo modo res se habeat. Velut in Iliad. X. 89, καμάτῳ ἀδδηκότες ἠδὲ καὶ ὕπνῳ, scholiastae pro ὕπνῳ etiam ἀγρυπνίᾳ dici potuisse observant, itemque in Od. VI, 2, ubi est ὕπνῳ καὶ καμάτῳ ἀρημένος, ad quod exemplum etiam Horatius Od. III, 14, 11 somno fatigatumque ludo dixit, nempe somno, quia desiderabatur, ludo, quia lassitudinem effecerat. Apud Euripidem, Phoeniss. V. 1668: τάφῳ τὴν δίκην παρασχέτω, de Polynice dictum, apparet de sepultura denegata accipiendum esse; quumque in Hippolyto v. 1402 Venus Hippolyto mala struxisse dicitur, quia τιμῆς ἐμέμφθη, quis non intelligit deam propter honorem sibi non habitum Hippolyto infensam dici, non aliter quam in Iliad. I, 65 de Apolline, εἴτ' ἄρ' ὅγ εὐχωλῆς ἐπιμέμφεται εἴτ' ἑκατόμβης, ob vota non persoluta, sacrificia non oblata, aut XIII, 166 de Merione, χώσατο δ' αἰνῶς ἀμφότερον νίκης τε καὶ ἔγχεος ὃ ξυνέαξε, ob victoriam non reportatam, hastam autem diffractam.

Quaerit iam Ion v. 289 de Creusae sororibus a patre Erechtheo sacrificatis in bello Eleusinio, quam fabulam aliter ab aliis referri nemo mirabitur. Euripides ipse in tragoedia Erechtheo unam modo regis filiam sacrificatam dixit (vid. Lycurg. or. in Leocr. c. 24.), nec plures Apollodorus, III, 15, 4, 8, sed quum minima natu immolata esset, eius sorores ipsas se interfecisse memorat: coniuravisse enim puellas inter se, omnes una perituras esse. Numerantur autem ab eodem Apollodoro filiae Erechthei quattuor, Procris, Creusa, Chthonia, Orithyia: harum unam, Orithyiam, Boreas rapuit, Procrin maritus Cephalus imprudens iaculo interemit: neutram igitur sacrificatam esse consequitur. Restant Creusa et Chthonia: illam ipse Apollodorus et l. l. et 1, 7, 32 Xutho nupsisse et Ionem atque Achaeum peperisse tradit, Chthoniam autem a patruo Bute in matrimonium ductam esse, unde ortum genus Eteobutadarum. Igitur

ne Chthoniam quidem sacrificatam esse credemus [4]). Quodsi cui tamen argutari placeat, eo confugere poterit, ut etiam plures Erechthei filias fuisse sumat a nullo nominatas, harumque unam sacrificatam esse, reliquas sua manu interemptas. Et Phanodemus quidem (apud Suid. s. v. Παρθένοι. C. Mueller. fragm. hist. I p. 366) sex fuisse memorat, quattuor illis, quas modo nominavimus, Protogeniam et Pandoram addens, hasque duas ultro se pro patria immolandas obtulisse: nec tamen id in bello Eleusinio factum esse, sed quum Boeotorum exercitus Atticam invasisset. Philochorus quum de Erechthei bello Eleusinio referret, de sacrificata regis filia nihil prodidisse videtur, sed Agraulum, unam de Cecropis filiabus etiamtum superstitibus, quum oraculum victoriam Atheniensibus praedixisset, si quis pro patria se morti offerret, sua sponte se de arce praecipitasse, unde postea locum illum ei consecratum et τέμενος conditum esse. Vid. schol. Demosth. de f. l. C. Mueller fr. hist. I p. 386. — Sed manum de tabula, ne ineptire dicamur hoc genus fabularum curiosius quam natura earum patitur scrutando. Laudabimus tantum viri prudentissimi Lobeckii iudicium de hoc virginum sacrificio fabuloso, in Aglaoph. p. 210 sq. Neque in proximis versibus quidquam notatu dignum est. Nam πρὸ γαίας v. 290 pro ὑπὲρ γαίας dictum ne tirones quidem, quibus haec scholia scribimus, offendet; est enim frequentissimi usus, dixitque sic de hac ipsa re Euripides (πρὸ πάντων) in fr. Erechthei v. 18 ap. Lycurg. l. l., aliaque exempla habent grammaticorum libri, velut Matthiae. §. 575. Quod autem v. 293 Creusa se propterea non una cum sororibus immolatam esse ait, quod recens nata fuerit,

βρέφος νεογνὸν μητρὸς ἦν ἐν ἀγκάλαις,

pertinet hoc sine dubio ad id genus superstitionum, quo τέλεια tantum sacrificia dis grata esse putabantur: quamquam qua aetate hostiae quaeque τέλειοι essent, non una in omnibus et ubivis observatio erat. Vid. Antiquitt. graec. II p. 226.

Sequitur v. 296 Ionis interrogatio de Macris, h. e. de rupis, in qua arx fuit, eo latere, cui illud nomen fuisse iam ad prolog. v. 13 dictum est. Nec mirum huius loci mentione Creusae animum commoveri, v. 297, quippe in quo illud antrum esset, ubi ab Apolline quondam compressa fuit. Causam autem, cur de eo quaesierit, Ion hanc se habere dicit, quod is locus apud Apollinem Delphosque in aliquo honore sit, v. 298:

τιμᾷ σφε Πύθιος ἀστραπαί τε Πύθιαι.

Quaenam sint ἀστραπαὶ Πύθιαι dudum alii docuerunt e Strabone, IX p. 404. Pythaistae enim, ante quam Delphos abirent sacra facturi aut oraculum consulturi, de caelo servabant, ad Harma spectantes, qui locus fuit prope Phylen Atticae oppidum, nec ante abibant quam fulgure ibi conspecto. Ἐτήρουν δέ, inquit Strabo, ἐπὶ τρεῖς μῆνας, καθ' ἕκαστον μῆνα ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας καὶ νύκτας, ἀπὸ τῆς ἐσχάρας τοῦ Ἀστραπαίου Διός· ἔστι δ' αὕτη ἐν τῷ τείχει μεταξὺ τοῦ Πυθίου καὶ τοῦ Ὀλυμπίου. Eadem repetit Eustath. ad Il. II, 4 sq. Macrarum in his nullam mentionem fieri videmus, nec aliunde quidquam compertum est de observatione fulgurum hinc fieri solita. Nam quod Goettlingius in sylloge commentationum (Gesammelte Abh. a. d. Alterthum I p. 113) suspicatur ἐν τῷ τείχει non de urbis moenibus, sed de munimento arcis accipiendum esse, fieri

4) Credidit hoc tamen Pinzgerus ad Lycurg. p. 225.

vix potest propter additam situs definitionem μεταξὺ τοῦ Πυθίου καὶ τοῦ Ὀλυμπίου, siquidem haec duo templa urbis quidem moenibus propinqua, ab arce autem longius remota erant, neque igitur ad huiusmodi designationem idonea: ut taceam Macras ad septentrionem, Pythium autem et Olympium ad orientem spectasse. Nisi quis forte etiam hoc Goettlingio credat, duo fuisse in arce observatoria, alterum in Macris, alterum prope aram Iovis Astrapaei. Mihi quidem non persuasit vir praestantissimus, nec pudet profiteri nescire me quid rei sit et quaenam inter Macras et fulgurum Pythiorum observationem intercesserit coniunctio. — Est autem alia in hoc versu offensiuncula ex nomine Πύθιος, quod si τρισυλλάβως pronuntietur, duabus postremis syllabis cum prima sequentis vocabuli coniunctis, anapaestus evadat illicitus, sin δισυλλάβως, synizesis vocalium statuenda sit, qualem Hermannus, licet in elementis doctr. metr. p. 54 defenderit, tamen, cum Matthiaeo, in tragico poeta minus ferendam esse iudicat. Scripsit igitur Πυθώ θ', probabilius certe, quam quod Matthiaeo in mentem venit, Φοίβος, alterum nomen a librariis substitutum credenti, longe etiam probabilius, quam quod Badhamus, sese quoque criticum praestare cupiens, confidentius quam consideratius proposuit, Πυθών, de auctoritate huius nominativi in urbis nomine parum sollicitus: nam ex obliquis casibus non tuto etiam de nominativi forma coniecturam capi posse quis nescit? An forte non urbem intelligi voluit, sed serpentem ab Apolline interfectum? Equidem codicum scripturam sollicitare nolim, nec offendor, in hac praesertim fabula, multa alia negligentioris compositionis indicia offerente, vocalium synizesi, quamvis rara, haudquaquam tamen inaudita.

Proxima Creusae verba, v. 298,

τιμᾷ; τιμᾶ; ὡς μήποτ' ὤφελον σ' ἰδεῖν,

quorum corruptelam et metrum et sententia arguit, certatim editores emendarunt. Et de σφ' ἰδεῖν quidem pro σ' ἰδεῖν reponendo dubitari nequit; in principio autem mihi nihil probabilius videtur, quam τιμᾷ; τί μήν; quod Matthiaeo quoque placuisse video. Cum acerba indignatione Creusa locum illum, propter iniuriae suae memoriam sibi exosum, ab Apolline diligi audiens, diligitne? inquit, et quidni diligat? scilicet propter expletam ibi olim voluptatem[5]). — In sequentibus autem Ionis verbis

τί δὲ στυγεῖς σὺ τοῦ θεοῦ τὰ φίλτατα;

non multum quidem refert, utrum interrogationis signo etiam post τί δέ posito Ionem mirari tantum faciamus Creusae odium, an continuata verborum serie de causa huius odii quaerentem. Praestat tamen, opinor, hoc alterum propter illius responsionem:

οὐδέν· ξύνοιδ' ἄντροισιν αἰσχύνην τινά.

Nam οὐδέν quum dicit, satis declarat nolle se odii sui causam aperire: satis esse quod aliquid turpitudinis illi loco inhaerere sciat. Et Ion hanc eius mentem recte percipiens non instat quaerendo, sed ad coniugium Creusae sermonem deflectit. Illa maritum suum Xuthum Aeoli filium, Iovis nepotem esse respondet: quem quidem pervulgatior fabula, cuius antiquissimum auctorem habemus Hesiodum vel quisquis fuit Catalogorum compositor, Aeoli non filium sed

5) Etiam in Aesch. Agam. v. 14 τί μήν pro ἐμήν ab Hermanno repositum longe ceterorum coniecturis praestare censeo.

fratrem, nepotem non Iovis sed Hellenis esse perhibebat: eamque fabulam etiam ipse Euripides in Aeolo secutus est. Nunc autem cur eam spreverit aliamque aut adoptare aut ipse fortasse fingere maluerit, licet pro certo dici nequeat, haud improbabili saltem ratione mihi explicasse videor in schol. ad Prolog. v. 63. — Miratur Ion qui factum sit, ut regis filia peregrino in matrimonium daretur, scilicet quia iure Graecorum legitimum inter cives tantum connubium esse solebat exclusis peregrinis, excepto si quando aut totis civitatibus per pactionem, aut privatis per privilegium ἐπιγαμία concessa esset. Hanc igitur sive consuetudinem sive legem poeta nunc etiam heroicae aetati tribuit, qua aetate nihil frequentius quam civium cum peregrinis nuptias in fabulis commemorari videmus. Sed novimus etiam, poetarum morem esse, ut sui temporis instituta in priscam aetatem transferre nunquam dubitent. Ceterum animadvertenda est liberior pronominis collocatio in verbis Ionis v. 306:

καὶ πῶς ξένος σ' ὢν ἔσχεν οὖσαν ἐγγενῆ;

pro ξένος ὢν σ' ἔσχεν aut ἔσχε σ' οὖσαν ἐγγενῆ, quorum neutrum metro conveniens erat. Simile exemplum legitur in hac ipsa fabula paullo infra, v. 337, τάλαινά σ' ἡ τεκοῦσα, quamquam ibi non certam lectionem esse videbimus. Sed certa est v. 685, ἐκ τῶν Ἀθηνῶν μ' ἡ τεκοῦσ' εἴη γυνή. Cf. Electr. v. 264: μήτηρ δέ σ' ἡ τεκοῦσα ταῦτ' ἠνέσχετο. Fragm. Belleroph. XVII, 1: εἰ νοῦν εἶχέ μ' ὁ σπείρας. Soph. Oed. R. v. 991: εἰ ἦν πατήρ σ' ὁ κτείνας. Aristoph. Nub. v. 257: ὥσπερ με τὸν Ἀθάμαντ' ὅπως μὴ θύσετε. Vesp. v. 382: ὥσπερ με γαλῆν κρέα κλέψασαν τηροῦσιν. Alia vid. ap. Fritzsch. ad Ran. p. 217. Wunder. ad Soph. Oed. R. l. l. Naek. ad Callimach. Hecal. p. 71. Funkhaenel ad Demosth. or. in Androt. p. 24.

Proximum versum

Εὔβοι' Ἀθήναις ἔστι τις γείτων πόλις

iam Hermannus monuit a Strabone VIII p. 356 citari, ut ostendat πόλιν etiam regionem dici, quem usum vocabuli, praesertim de insulis, alii non pauci exemplis comprobarunt, ex quibus Wesselingium ad Anton. Itiner. p. 523, Bernhardium ad Dionys. p. 660. Bergkium de reliq. com. Att. p. 241 citare satis est. Videtur autem πόλις, utpote ab eadem qua πέλω, πέλομαι radice ortum, primitus nihil aliud nisi locum designare, ubi hominum multitudo versatur habitatque.

Euboeam Xuthus, v. 309, dicitur debellasse sociatis cum Cecropidis armis, Κεκροπίδαις κοινῷ δορί, quemadmodum est in Soph. Aiac. 179: μομφὰν ἔχων ξυνοῦ δορός. Sic igitur dativus Κεκροπίδαις cum adiectivo κοινῷ coniungendus est, non pro dativo commodi habendus ad verbum ἔπερσε pertinente. — Ion autem, mercenarium fortasse Xuthum fuisse suspicans, tanto magis Creusam ei in matrimonium datam esse miratur v. 310:

ἐπίκουρος ἐλθών, κἆτα σὸν γαμεῖ λέχος;

Nam ἐπίκουροι Euripidis quidem aetate erant fere mercede conducti, μισθοφόροι, unde etiam infra, v. 1313, non sine quodam contemptu hoc vocabulum usurpari videmus: ἐπίκουρος οἰκήτωρ γ' ἂν οὐκ εἴη χθονός: quamquam non propriam hanc significationem esse apparet. Hoc autem loco etiam quod sequitur κἆτα σὸν γαμεῖ λέχος insolitam certe rem Ioni videri ostendit, siquidem εἶτα, et saepius etiam κἆτα, licet proprie temporis adverbium, saepenumero adversativae coniunctionis vim iuduere nemini ignotum est, fueruntque adeo, qui κἆτα in coniunctionibus potius quam in adverbiis numerandum putarent. Vid. Apollon. de adv. p. 496, 20. Et est sane

ex coniunctione et adverbio conflatum. — Γαμεῖν λέχος aut λέκτρα aliquoties Euripides dixit, velut Med. v. 594. Iphig. Taur. v. 538. Troad. v. 44. Electr. v. 936, nec minus frequens quum apud ipsum tum apud alios est γαμεῖν γάμον, unde crediderit fortasse aliquis eandem esse utriusque locutionis rationem. Et potuit profecto, ubicunque λέχος vel λέκτρα dictum est, etiam γάμον dici; ratio tamen diversa est. Nam γάμον quidem verbo γαμεῖν additum nemo non videt per etymologicam figuram, ut cum Lobeckio loquar, dici, vel, ut meo modo loquar, γάμον esse internum verbi γαμεῖν obiectum [6]). Λέκτρα autem, quamvis per synecdochen de coniugio dici possit, tamen propter propriam significationem pro interno verbi γαμεῖν obiecto haberi nullo modo potest. Dicitur potius per quandam breviloquentiam λέκτρα γαμεῖν eodem fere modo, quo e. c. στέφανον νικᾶν, τρίποδα νικᾶν h. e. vincendo coronam, tripodem nancisci. (Vid. loc. ap. Dissen. ad Pindar. Nem. V, 5.) Sic igitur γαμεῖν λέχος est uxorem ducendo lecti eius compotem fieri. Latissime autem patet hoc genus breviloquentiae, ut verbo praeter nativam suam significationem etiam aliqua adsignificatio tribuatur alterius actionis cum illa quam verbum proprie significat coniuncta ac proin facile subintellecta. Sic τὸ σὸν λέχος συνῆλθον apud Sophoclem Ai. v. 491, ubi non loci accusativus est, quemadmodum dicitur Τροίην ἦλθον, sed breviter dictum est pro συνελθοῦσά (σοι) τὸ σὸν λέχος ἔσχον, ut Hermannus et Schneidewinus intellexerunt, rectius quam Lobeckius p. 272. Nec quod idem vir doctissimus eodem loco tractat εὐνὴν συναλλαχθῆναί τινι (v. 493), aliter explicandum fuerit, quam συναλλαχθέντα εὐνὴν σχεῖν, nisi quis in Sophoclis versu pro εὐνῆς τε τῆς σῆς ἧς συνηλλάχθης ἐμοί, ubi apparet ἧς per attractionem, quam vocant, pro ἥν accipiendum esse, praeferat alteram lectionem ᾗ συνηλλάχθης ἐμοί. Neque aliter apud Thucydidem I, 3, στρατείαν ξυνέρχεσθαι aut ξυνεξέρχεσθαι explicandum est, quam ut dictum sit pro ξυνελθόντας aut ξυνεξελθόντας στρατείαν ποιεῖσθαι, itemque cap. 15, ἐκδήμους στρατείας ἐξιέναι i. q. ἐξιόντας ποιεῖσθαι, (ut κοινὰς στρατείας ποιεῖσθαι est in eodem capite,)[7]) et πρεσβείαν αἵρεσθαι, apud Demosth. de fals. leg. p. 392, i. q. ἀραμένους πρεσβείαν ποιεῖσθαι, quemadmodum etiam ἀγγελίην ἐλθεῖν apud Homerum Il. XI, 140 nihil aliud est quam ἐλθόντα ἀγγελίην ποιεῖσθαι aut φέρειν, ἀγγέλλειν. Nam quod veteribus quibusdam placuit, ἀγγελίην esse i. q. ἄγγελον, a nominativo ἀγγελίης, hodie quidem nemo credet. Tetigit hoc genus brachylogiae — sive quis praegnans genus loquendi appellare malit — etiam Bernhardius, Syntax. p. 108, sed, ut saepiuscule in opere illo iuvenili, nonnulla diversi generis miscens.

In proximo versu 310

φερνάς γε πολέμου καὶ δορὸς λαβὼν γέρας

nemo non intelligit φερνάς et γέρας commode tanquam praedicata vel epitheta accipi posse vocis λέχος in versu superiore, ut licuerit poetae his accusativis uti etiam si non addidisset participium λαβών, e. c. si posuisset καὶ δορὸς κοινοῦ γέρας. Neque erat igitur cur post φερνάς γε πολέμου comma poneretur, id quod ab Hermanno aliisque factum est, quasi non eandem

6) Primus enim, nisi fallor, ego hanc interni obiecti appellationem usurpavi non solum in scholis grammaticis, sed etiam in commentariis ad Isaeum ante tres et triginta annos editis. Postea ab aliis quoque eam adoptatam video: nec longe diversa est quam Kruegerus usurpat, Accusativus des Inhaltes.

7) Cf. comment. ad Plutarch. Cleom. p. 194.

utriusque accusativi constructionem esse putaverint. Ceterum φερνάς, non alio nunc quam dotis, προικός, significatione dictum, accurate explicavit Westermannus ad Plutarch. Sol. c. 20. Additus genitivus πολέμου dotem illam propter bellum datam esse significat.

Quaerenti deinde Ioni solane an una cum marito Delphos venerit Creusa respondet v. 312:

σὺν ἀνδρί· σηκοῖς δ' ἐνστρέφει Τροφωνίου.

Sic enim ex emendatione Scaligeri scripserunt Kirchhoffius et Nauckius, quum in codicibus aut σηκὸς δ' εὖ στρέφει aut σηκοὺς δ' εὐστρέφει scriptum sit: quamquam ἐνστρέφει iam in Aldina est ex apogr. cod. Par. Verbum ἐνστρέφειν aut ἐνστρέφεσθαι licet alibi fortasse sic usurpatum non inveniatur, satis tamen munitum arbitror verbo ἐνστρωφᾶσθαι et simplici στρωφᾶσθαι de eo qui alicubi versatur, ut ap. Aesch. Agam. v. 1224, λέοντ' ἄναλκιν ἐν λέχει στρωφώμενον. Nec activam formam pro passiva nimis mirabimur, si meminerimus etiam ἐπίστρεφε pro ἐπιστρέφου dici ab Aristophane Vesp. v. 420, ἀλλ' ἅπας ἐπίστρεφε δεῦρο, porro ἀναστρέφειν aliquoties pro ἀναστρέφεσθαι ap. Xenophontem aliosque, omninoque haud rara esse verborum motum aliquem significantium exempla, quae formam activam cum significatione reciproca vel, ut nunc dici solet, reflexiva exhibeant, de quibus cf. Matthiae. gr. gr. §. 496 et Apitz. ad Soph. Trachin. p. 106 [8]). Non moror igitur Badhamum „pessimae", ut ait, „coniecturae pessimam interpretationem" superciliose respuentem. Ipse unicam loci emendationem in litteris ΕΤΣΤΡΕΦΕΙ quaerendam esse autumans, qualem hanc esse putet in annotatione editionis non eloquitur. Memini autem alibi eum proposuisse σηκοὺς δ' ἑστράφη. — Ceterum Matthiaeus recepto verbo ἐνστρέφει accusativum tamen σηκούς retinendum esse censuit, provocans ad exempla a sese in gr. gr. §. 425 (426 ed. sec.) allata, in quibus ἐμβατεύειν, ἐμβῆσαι, ἐμπίπτειν cum accusativo constructa sunt, quorum tamen rationem nonnihil diversam esse dixerim. Non enim, ut in hoc versu ἐνστρέφει, de morantibus alicubi, sed de petentibus aliquam rem illa verba usurpata videmus. Nisi quis etiam hoc loco ἐνστρέφει i. q. devertere esse dicat, et praesens pro praeterito positum accipiat. — De Trophonii oraculo in caverna apud Lebadeam satis dictum est in Antiquitt. gr. tom. II p. 322 sqq. Causam, cur maritus eo deverterit, Creusa indicat v. 315:

Κείνου τε Φοίβου θ' ἓν θέλων μαθεῖν ἔπος.

Nempe sperabat Xuthus idem et Trophonium et Apollinem responsurum esse, quo facto certior etiam spes foret eventus. Nec raro id a veteribus factum, ut plures de una re deos consulerent, velut a Croeso, de quo vid. Herodot. I, 64. — In proximo Ionis versu 316:

καρποῦ δ' ὑπὲρ γῆς ἥκετ' ἢ παίδων πέρι;

verbo saltem notandum putamus utriusque praepositionis discrimen, quod attigi quidem in comm. ad Isaeum p. 234, nec tamen plane exhausi. Hoc autem loco dixerim ὑπὲρ παίδων ita demum dici potuisse, si esse quosdam Creusae et Xuthi liberos Ion praesumeret, quorum causa oraculum adirent; nunc autem, quum id in incerto sit, περί tantum dicere potuit, h. e. de liberis sive iam editis sive expetitis. De frugibus vero, quae quin essent dubitari non potuit, recte ὑπέρ dicit, si consuli oraculum arbitratur de laeto earum proventu.

8) Apud Thucyd. I, 61, quod in codicibus scriptum est, κακεῖθεν ἐπιστρέψαντες — ἐπορεύοντο κατὰ γὴν πρὸς τὴν Ποτίδαιαν, ubi ἐπιστρέψαντες pro ἐπιστραφέντες dictum putabatur, nunc remotum est certissima Pluygersii emendatione ἐπὶ Στρέψαν.

Iam Creusa, quum Ion interrogandi finem faciat, ipsa pueri ingenuitate capta matremque eius beatam praedicans, quis sit interrogat, quumque se dei servum esse respondeat, rursus quaerit v. 323:

ἀνάθημα πόλεως ἤ τινος πραθεὶς ὑπό;

h. e. dedicatusne ab aliqua civitate an venum datus? Nempe *ἱερόδουλοι*, qualem se Ion professus erat, his duobus modis fieri solebant. Ἀνάθημα vulgo de rebus sacro dicatis, raro de hominibus dicitur, nec alterum huius usus exemplum nunc quidem in promptu habeo. A christianis *ἀνάθεμα* dici notum est de hominibus, sed sensu diverso. Significantur enim ei, quorum nomina cum exsecratione in tabulis proscribebantur, παρὰ τὸ ἐν τῇ στήλῃ ἀνατίθεσθαι, inquit Etym. M. p. 96, 28. De conditione autem eorum, qui *ἱερόδουλοι* dicebantur, satis dixi in Antiquitt. gr. tom. I p. 143 et II p. 210, quae nunc repetere non opus est.

Ion quum se nec de parentibus suis nec quo modo in hanc conditionem redactus sit quidquam compertum habere respondit, miserata eius sortem Creusa v. 325

ἡμεῖς σ' ἄρ' αὖθις, inquit, ὦ ξέν', ἀντοικτείρομεν,

respiciens scilicet ad Ionis verba, v. 319, quibus ille ipsam miseratus erat. Quaerit deinde, ubi habitet:

ναοῖσι δ' οἰκεῖς τοισίδ' ἢ κατὰ στέγας;

Sic enim recte corruptam codicum scripturam, *ναοῖσι δ' οἰκεῖς τοῖσδέ γ'*, post Wakefieldum omnes emendarunt. Nam ineptum est *γέ*, non quo nullus huius particulae in interrogando locus sit, sed quod ea addita sic loqueretur Creusa, ac si Ionem in hac quidem certe aede habitare putaret, id quod absurdum esse apparet. Miretur autem fortasse aliquis ipsum illud *ναοῖσι*, siquidem *ναόν* proprie cellam esse constat, in qua quum dei simulacrum positum esset, homines quoque habitare potuisse nemo facile credat. Removebitur tamen haec offensio, si reputaveris plurali numero *ναοῖσι* non solum ipsam cellam, quae proprie *ναός* dicebatur, sed templum universum significari potuisse, in cuius aliqua parte minus sacra et religiosa non improbabile est perpetuae ac diligentioris custodiae causa unum aut alterum ex ministrorum numero etiam habitare solitum esse. Plerumque tamen sacerdotibus aliisque sacrorum ministris seiuncta a templo habitacula in eius consaepto fuisse novimus (cf. Antiquitt. gr. tom. II p. 413), nec dubitari potest, quin haec sint, quae *στέγαι* a Creusa dicuntur et *ναοῖς* opponuntur. Nam *στέγαι*, licet nihil obstet quo minus etiam templa sic dicantur, ut apud Euripidem in Hec. v. 1008, οἷσθ' οὖν Ἀθάνας Ἰλίας ἵνα στέγαι, vulgo tamen de humanis potissimum aedibus dici solet.

Respondet Ion v. 328:

ἅπαν θεοῦ μοι δῶμ' ἵν' ἂν λάβῃ μ' ὕπνος,

certum igitur se habitaculum habere negat, sed in quacunque dei domo somnus se occuparverit, tanquam in sua pernoctare. Musgravii coniecturam a Badhamo adoptatam ἀπανταχοῦ pro ἅπαν θεοῦ admodum speciosam esse fatemur, necessariam esse non credimus. Potest enim codicum scriptura sic defendi, ut δῶμα, licet semel positum, bis cogitandum esse dicamus, ἅπαν θεοῦ δῶμά μοι δῶμά ἐστι, cum Matthiaeo et, quem hic citavit, Hermanno ad Soph. Philoct. v. 81. Nec multum differt quod in prologi exitu legimus, Παλλάδος ἔνοικα τρόφιμα μέλαθρα τῶν ἐμῶν

τυράννων, h. e. Παλλάδος ἔνοικα μέλαθρα τρόφιμα μέλαθρά ἐστι τῶν ἐμῶν τυράννων: quamquam praestat ibi fortasse Παλλάδι σύνοικα scribi. — Seidleri coniectura ἅπαν τὸ θεοῦ, quam Hermannus sibi non displicere professus est, mihi minus probanda videtur. Diceret enim sic Ion, non quamlibet domum, quae dei esset, sed totum templum sibi pro domicilio esse. Atqui illud saltem longe convenientius arbitror, siquidem δῶμα θεοῦ dici potuit una quaeque habitatio in templi consaepto sacerdotibus ac ministris destinata, neque unquam in omni templo sed tantum in aliqua parte Ion cubare potuit. Qui autem ab Hartungo ad commendandam Seidleri coniecturam affertur versus Euripidis (e Plutarch. de exil. p. 600 et Stobaei Floril. t. LX) ἅπας μοι πύργος Ἑλλήνων πάτρις, non video quid ad rem faciat. Nam abest ibi articulus, quem Seidlerus nostro versui inseri voluit, nec tota aliqua turris significatur, sed quaevis.

Narrat porro Ion se puerulum in templum delatum ne nutricem quidem suam nosse, sed Pythiam sacerdotem, quae se educaverit, matris instar habere:

ἥ δ' ἔθρεψέ με —

Φοίβου προφῆτις, μητέρ' ὡς νομίζομεν.

De subaudiendo accusativo pronominis *ταύτην*, referendo illo ad praegressum relativum ἥ, non opus est dicere. Nam Matthiaeo hanc orationis structuram reprobanti nec assensit quisquam neque, ut opinor, assensurus est. Mira autem narrat Hartungus, Pythiam vulgo pro vera Ionis matre habitam esse, idque patere ex ipsius verbis, v. 1339, ubi ad Ionis allocutionem,

χαῖρ' ὦ φίλη μοι μῆτερ, οὐ τεκοῦσά περ,

ipsa respondet, ἀλλ' οὖν λεγόμεθα γ'· ἡ φάτις δ' οὔ μοι πικρά.

Atqui nihil mihi in his Pythiae verbis inesse videtur, nisi non aegre ipsam ferre, quod Ionis, ut nunc ab ipso, sic etiam ab aliis mater appelletur. Nempe mater, ut apud nos, sic etiam apud Graecos, non solum quae peperit, sed etiam quae materno affectu aliquem amplectitur ab eoque colitur, dici solebat. Quodsi aliter de Pythia Delphi iudicassent, exuere eam sacerdotio debuissent, quo virgines tantum fungi fas erat. Vid. Antiquitt. gr. tom. II p. 301. — Interpellata autem est Ionis oratio Creusae verbis

τίς, ὦ ταλαίπωρ'; ὡς νοσοῦσ' εὗρον νόσους.

h. e. αὐτὴ νοσοῦσα καὶ σὲ εὗρον ὁμοίως νοσοῦντα. Nam *νοσεῖν* dicitur quisquis aliquo malo laborat et dolore afficitur, ut infr. v. 634. 768. 822. Ac de rebus quoque male se habentibus idem verbum usurpari videbimus v. 378.

In proxima Creusae interrogatione v. 335:

εἰς δ' ἄνδρ' ἀφίκου τίνα τροφὴν κεκτημένος;

hoc *εἰς ἄνδρα* sensu quidem haud differt ab eo quod est *εἰς ἀνδρὸς ἡλικίαν*, notandus autem numerus singularis, pro quo pluralem potius *εἰς ἄνδρας* aliquis expectaverit. Latine certe nemo dixerit in virum pervenisti. In recentioribus tamen linguis verba, quae proprie veniendi significationem habent, ut hoc ipsum venire apud Italos, dévenir apud Gallos, become apud Anglos, etiam pro eo usurpantur, quod est fieri, nostrum werden, cuius translatae significationis rariora quaedam exempla ne in Graecorum quidem et Latinorum sermone desunt. Velut apud Sophoclem in Oedip. R. v. 1358, οὔκουν πατρός γ' ἂν φονεὺς ἦλθον est i. q. φονεὺς ἐγενόμην et ib. v. 1084 pro τοιόσδε δ' ἐκφὺς οὐκ ἂν ἐξέλθοιμ' ἔτι ποτ' ἄλλος potuit etiam οὐκ ἂν

γενοίμην ποτ' ἄλλος dici; apud Iuvenalem II, 8 nemo repente venit turpissimus potuit dici nemo repente fit turpissimus, et apud Propert. III, 3, 5 pro Seres et Ansoniis venient provincia virgis quid est aliud quam Seres fient provincia? Sic igitur potuit etiam Euripides dicere ἀνὴρ δ' ἀφίκου: nunc autem quum εἰς ἄνδρα dicat, comparari hoc potest cum nostro sermone vernaculo, quo non solum du bist Mann geworden dicimus, sed etiam du bist zum Manne geworden. Et induxit Euripidem fortasse etiam hoc, quod vulgo ἐκ παιδός, ἐκ μειρακίου dici solet pro inde a pueritia, ab adolescentia, quemadmodum etiam latine a puero dicitur, ut ap. Ciceronem ad Famil. XIII, 16: Doctum hominem cognovi, idque a puero.

De Ionis verbis v. 336:

βωμοί μ' ἔφερβον οὐπιών τ' ἀεὶ ξένος

dictum est in schol. ad prolog. v. 52, ubi puerulus nutritus esse dicebatur ἀμφὶ βωμίους τροφὰς ἀλώμενος, quodque mox v. 340 de vestitu ait, τοῖς τοῦ θεοῦ κοσμούμεθ', ᾧ δουλεύομεν, facilem habet explicationem. Quippe ministris templi et neocoris, quo munere Ionem fungi vidimus ad v. 54, ex templi aerario victum cultumque corporis praeberi consentaneum fuit.

De versu 337,

τάλεινά σ' ἡ τεκοῦσ' ἥτις ποτ' ἦν ἄρα,

monuimus iam supra, ad v. 305, lectionem incertam esse. Nam etiamsi collocationem pronominis facile defendas similibus exemplis, quorum ibi mentionem fecimus, spondeum tamen in pede quarto librariorum non poetae culpa admissum esse certissimum est. Neque probanda est Iodrelli coniectura ab Hermanno adoptata, τάλαινα σ' ἡ τεκοῦσα· τίς ποτ' ἦν ἄρα; Nam neque ἥτις pro τίς aut librariis aut correctori deberi veri simile est, neque, si τίς reponatur, aptum videri potest nunc iterum quaerere Creusam, quaenam mater sit Ionis, de qua nihil huic compertum esse iam ante, v. 331, audiverat. Causa corrumpendi versus orta videtur ex omissione particulae ἄρα, quae quum in margine adscripta esset, a correctore non eo quo debebat loco, post τάλαινα, sed in extremo versu reposita, hiatus autem vitandi causa pronomen, qnod post τεκοῦσα fuit, inter τάλαινα et ἡ insertum, et quae praeterea metrum mutari flagitabat mutata sunt. Recto igitur verborum ordine restituto versus evadit hic:

τάλαιν' ἄρ' ἡ τεκοῦσά σ', ἥτις ἦν ποτε·

quemadmodum Dobraeus, Dindorfius, Hartungus, Badhamus scripserunt. Et sic etiam aptior fit Ionis responsio v. 337:

ἀδίκημά του γυναικὸς ἐγενόμην ἴσως·

quippe quae non ad interrogationem τίς ἦν, sed ad commiserationem τάλαιν' ἄρα respiciat. Recte miseram dicis, inquit: nam violata ab aliquo, ut arbitror, me peperit. Ἀδίκημα pariter ut latine iniuria modo activo sensu dicitur, eius qui facit, modo passivo, eius qui patitur, ideoque genitivus, qui adiungitur, modo subiectivus modo obiectivus est. Sic ἀδικήματα νόμων apud Demosthenem, Mid. p. 586, sunt facta quibus leges violantur. Non erat igitur quod Badhamus versum corrigere conaretur coniectura futilissima, ἀδίκημα τοῦ φύσαντος. Notandum autem, quod ἀδίκημα nunc etiam semet ipsum dicit, utpote ex iniuria stupro matri illato prognatum, non absimili translatione, quam qua liberi, cum dolore matris nati, ipsi quoque ὠδῖνες

dicuntur, quasi ὠδίνων proventus, quemadmodum in prologo v. 45, εἴ τις Δελφίδων πλαίη κόρη λαθραῖον ὠδῖν' εἰς θεοῦ ῥῖψαι δόμον, apud Aeschylum Agam. v. 1392 Iphigeniam Clytaemnestra φιλτάτην ὠδῖν' dicit, et apud Pindarum Ol. VI, 30 de Euadna legimus κρύψε παρθενίαν ὠδῖνα κόλποις.

Haec hactenus: reliquam episodii partem proxima scriptione post paucos dies edenda pertractabimus.

Scr. Gryph. a. d. V. Calend. Mart. MDCCCLXIV.

I) SCHOLAE THEOLOGORUM.

1) PROFESSORUM ORDINARIORUM.

Dr. J. GUIL. HANNE, p. p. o. dec.

I) Privatim Encyclopaediam theologiae quater p. h. dieb. Lunae, Mart., Jovis, Veneris h. III explicabit; 2) Theologiae practicae partem secundam quater eisd. dieb. h. XII docebit; 3) Historiam carminis et cantus ecclesiastici semel p. h. die Merc. h. XII. adumbrabit. — II) Progymnasmata catech. moderari perget d. Merc. h. II — III. — III) doctrinam de arte catechetica breviter exponet horis vespert. VI ej. d. privatissime et gratis.

Dr. C. A. T. VOGT, p. p. o.

I) Privatim Ethicen christianam docebit quinquies p. h. h. XI. — II) Seminarii theologici exercitationes dogmaticas moderabitur d. Martis h. VI. — III) Progymnasmata homiletica diriget d. Merc. h. III—V.

Dr. C. WIESELER, p. p. o.

I) Privatim 1) epistolas Pauli ad Corinthios interpretabitur h. X. diebus Lun., Mart., Jov., Veneris; 2) Biblicam Novi Testamenti theologiam tradet h. XII diebus Lunae, Martis, Jovis, Veneris. — II) Seminarii exercitationes exegeticas in Novo Testamento interpretando die Jovis h. VI. dirigere perget.

Dr. H. F. REUTER, p. p. o.

I) Privatim 1) historiae ecclesiasticae partem tertiam enarrabit quinquies vel sexies h. VIII; 2) Theologiam symbolicam tradet sexies h. IX. — II) In seminario exercitationes ad historiam ecclesiae et dogmatum pertinentes moderabitur.

Dr. L. DIESTEL, p. p. o.

I) Privatim 1) Genesin interpretabitur quater diebb. Lun., Mart., Jov., Ven. h. XI; 2) Introductionem in libros V. Ti tradet quinquies, h. XII. — II) Publice Seminarii theologici exercitationes in V. To interpretando dirigere perget die Veneris h. VI.

2) PRIVATIM DOCENTIS.

A. H. E. KLOEPPER, theol. licent.

I) Privatim Evangelium Joannis interpretabitur quater p. h. horis matutinis VII. — II) Privatissime, gratis Disputaturis de epistola Jacobi apostoli praeerit bis p. h. horis definiendis.

II) SCHOLAE IURECONSULTORUM.

1) PROFESSORUM ORDINARIORUM.

Dr. C. TH. PÜTTER, p. p. o. dec.

I) Publice de jure gentium privato et conflictu statutorum, duce libro suo: das praktische Europäische Fremdenrecht bis per hebd. hora auditoribus commoda dicet. — II) Privatim jus gentium, quod hodie inter liberas nationes obtinet, praemissa brevi juris gentium historia docebit senis per hebd. lectionibus h. XI.; 2) encyclopaediam et methodologiam jurisprudentiae duce libro suo: Inbegriff der Rechtswissenschaft sexies docebit h. XII.

Dr. F. A. NIEMEYER, p. p. o.

I) Publice examinatorium de jure hereditario Romano habebit semel per h. XII. — II) Privatim 1) historiam juris Romani enarrabit quotidie h. XI; 2) jus hereditarium Romanum tradet quater per hebd. h. XII.

Dr. E. I. BEKKER, p. p. o.

I) Publice de ordine judiciorum apud Romanos disseret bis p. hebd. h. X. — II) Privatim institutiones juris Romani tractabit quater per hebd. h. IX et bis h. X. — III) Privatissime sed gratis exercitationes seminarii juridici moderari perget die Merc. h. IV et V.

Dr. K. WIEDING, p. p. o.

I) Publice de judiciis publicis juratorum Anglicis semel p. hebd. h. V. disseret. — II) Privatim jus criminale Germaniae commune et Borussicum quater p. hebd. h. XI. tractabit. — III) Privatissime sed gratis exercitationes seminarii juridici processuales moderabitur die Jov. h. V et VI.

Dr. C. F. W. I. HAEBERLIN, p. p. o.

I) Publice historiam confoederationis Germanicae d. Mart. h. XI enarrabit. — II) Privatim 1) jus publicum Germanicum quinquies per hebd. h. X; 2) historiam juris et imperii Germanici quinquies p. hebd. h. XI docebit.

Dr. O. FRANKLIN, p. p. o.

I) Publice speculum Saxonicum interpretabitur die Lunae h. IV et V. — II) Privatim 1) jus Germanicum privatum cum feudali tradet octies p. hebd., sexies h. XI et dieb. Merc. et Sat. h. XII; 2) jus commercii, cambiale et maritimum tradet dieb. Lunae, Mart., Jov., Ven. h. XII; 3) jus civile Borussicum docebit quinquies per hebd. h. X. — III) Privatissime sed gratis exercitationes seminarii juridici in jure Germanico moderabitur die Mart. h. IV et V.

2) PROFESSORIS EXTRAORDINARII.

Dr. H. WITTE, p. p. e.

I) Publice selectos pandectarum locos interpretabitur die Merc. h. XI. — II) Privatim pandectas docebit sexies h. IX et X.

III) SCHOLAE MEDICORUM.

1) PROFESSORUM ORDINARIORUM.

Dr. H. C. A. PERNICE, p. p. o. dec.

I) Publice de morbis mulierum leget dieb. Jov. et Ven. h. III. — II) Privatim 1) de theoria artis obstetriciae ter p. h. h. III disseret; 2) exercitationes clinicas et policlinicas, operationesque in phantomate instit. moderabitur quotid. h. III.

Dr. C. A. S. SCHULTZE, p. p. o.

I) Publice osteologiam et chondrologiam corporis humani tradet dieb. Veneris et Saturni h. XI. — II) Privatim anatomen et physiologiam comparatam exercitationibus in usu microscopii et demonstrationibus praeparatorum musei publici et proprii conjunctam dieb. Lunae, Martis, Mercurii, Jovis h. XI docebit.

Dr. H. A. BARDELEBEN, p. p. o. rector.

I) Publice de herniis disseret die Jovis h. VII et VIII; — II) Privatim 1) exercitationes operationum chirurgicarum h. mat. VII et VIII, vesp. V et VI; 2) exercitationes clinicas chirurgicas et ophthalmiatricas moderabitur quotidie h. X et dimid. usque ad h. XII.

Dr. IULIUS BUDGE, p. p. o.

I) Publice physiologiam organorum sensus semel p. hebd. h. VIII. — II) Privatim 1) encyclopaediam et methodologiam medicam h. VIII bis p. hebd.; 2) physiologiam experimentalem h. XII sexies docebit; 3) cursum microscopico-physiologicum h. VII et dimid. ter p. hebd. moderabitur.

Dr. H. RUEHLE, p. p. o.

I) Publice pathologiam et therapiam morborum systematis nervorum d. Ven. h. V — II) Privatim 1) pathologiae et therapiae specialis partem primam dieb. Lunae, Martis, Mercurii, Jovis et Veneris h. IV tradet; 2) cursum de diagnostice physica practicum bis p. heb. h. VIII; 3) exercitationes clinicas et policlinicas medicas quotidie h. IX usque ad h. X et dimid. moderabitur.

Dr F. GROHE, p. p. o.

I) Publice de morbis systematis uro-genitalis semel p. h. die Lunae h. XII disseret. — II) Privatim 1) anatomen pathologicam specialem quinquies p. hebd. dieb. Lunae, Martis, Mercurii, Jovis, Veneris h. V docebit; 2) cursum anatomes et histologiae pathologicae practicum instituet dieb. Mart. et Ven. h. VII—IX.

Dr. F. LAURER, p. p. o.

I) Publice de aquis medicatis dieb. Jov., Vener. et Satur. h. IV disseret. — II) Privatim 1) materiam medicam octies per hebd. h. VIII et IX exponet; 2) artem fascias chirurgicas rite adligandi dieb. Lunae, Martis et Mercurii h. IV docebit.

2) PROFESSORIS EXTRAORDINARII.

Dr. C. F. EICHSTEDT, p. p. e.

I) Publice exercitationes obstetricias in phantomate instituet die Mercurii h. II—III. II) Privatim exercitationes clinico-obstetricias in policlinico suo moderabitur dieb. Lunae et Jovis h. II.

3) PRIVATIM DOCENTIUM.

Dr. G. HAECKERMANN, priv. doc.

I) Publice de politia medica dieb. Lunae et Jov. h. II. — II) Privatim de medicina forensi dieb. Martis, Mercurii et Veneris h. II disseret.

Dr. A. BENGELSDORFF, priv. doc.

Publice de arte formulas medicas conscribendi disseret dieb. Merc. et Satur. h. IX.

Dr. R. SCHIRMER, priv. doc.

Privatim 1) ophthalmiatricen docebit dieb. Ven. et Satur. h. VII; 2) exercitationes ophthalmoscopicas instituet dieb. Jovis et Ven. h. IV.

Dr. W. HEINEKE, priv. doc.

Privatim 1) de fracturis et luxationibus ossium dieb. Lunae, Martis, Mercurii h. V; 2) de morbis cutaneis necnon syphiliticis, demonstrationibus additis dieb. Mart., Mercurii, Veneris h. VI; 3) de topographia superficiei corporis humani additis demonstrationibus in homine vivo h. III dieb. Lunae, Martis, Mercurii disseret.

Dr. H. HERTZ, priv. doc.

Privatim cursum histologiae normalis instituet dieb. Lunae, Martis, Mercurii, Jovis h. III.

Dr. L. LANDOIS, priv. doc.

I) Privatim historiam evolutionis cum demonstrationibus h. III. dieb. Lunae, Mart., Mercurii docebit. — II) Privatissime Repetitorium anatomiae sexies p. hebd. h. def. per priorem semestris partem instituet.

IV) SCHOLAE PHILOSOPHORUM.

1) PROFESSORUM ORDINARIORUM.

Dr. A. H. BAIER, p. p. o. dec.

I) Publice Schleiermacheri et Hegelii placita philosophica et theologica exponet semel die Sat. h. XII. — II) Privatim 1) logicen docebit quater p. hebd. h. VII; 2) philosophiam religionis quater p. hebd. tradet h. VIII.

Dr. G. F. SCHOEMANN, p. p. o.

I) Publice Thucydidis orationes selectas tractabit cum sodalibus seminarii philologici dieb. Merc. et Sat. h. XI. — II) Privatim 1) Theogoniam Hesiodiam enarrabit dieb. Lun., Mart., Jov., Ven., h. IX; 2) Persii satiras interpretabitur dieb. Merc. et Sat. h. IX.

Dr. J. A. GRUNERT, p. p. o.

I) Publice exercitationes societatis mathematicae moderari perget die Merc. h. X et XI. — II) Privatim 1) geometriam analyticam dieb. Lunae, Martis, Jovis et Veneris hora X; 2) astronomiam sphaericam iisdem dieb. h. XI docebit.

Dr. F. L. HUENEFELD, p. p. o.

I) Publice examinatorium de rebus chemicis et mineralogicis habebit die Lunae et Martis h. XII. — Privatim 1) geognosiam et geologiam dieb. Merc., Jovis et Ven. h. XII; 2) hydrologiam et climatologiam tradet die Sat. h. XII.

Dr. E. BAUMSTARK, p. p. o.

I) Publice de conservanda securitate publica disseret die Martis h. IV et V. — II) Privatim Oeconomiam reipublicae docebit dieb. Jovis et Veneris h. IV et V.

Dr. A. HOEFER, p. p. o.

I) Publice 1) sententias indicas ex ed. O. Böhtlingkii explicabit dieb. Mart. et Ven. h. IV; 2) auditorum exercitationes theotiscas moderabitur d. Mercurii h. XII. — II) Privatim 1) initia grammaticae comparatae tradet, praecipua ratione habita l. graecae et latinae, diebus Lunae et Jovis h. IV; 2) poëma theotiscum q. d. Nibelungenlied e MS. Lassbergiano interpretabitur dieb. Lunae, Martis, Jovis et Veneris h. XII.

Dr. A. H. A. I. MUENTER, p. p. o.

I) Publice 1) excursiones botanicas instituet et familias plantarum selectas interpretabitur die Sat. h. III; 2) exercitationes et excursiones zoologicas offert horis pomer. d. Merc.; 3) seminarii zoologico-botanici exercitationes moderabitur d. Mart. h. VI pom. — II) Privatim 1) botanicen physiologicam et systematicam generalem docebit sexies p. hebd. h. X; 2) botanicen cameralisticam tradet quater per hebd. h. def.

Dr. F. C. O. l. b. de FEILITZSCH, p. p. o.

I) Publice staticae et mechanicae corporum solidorum et fluidorum capita selecta bis per hebd. h. IX dieb. Merc. et Sat. docebit. — II) Privatim de motionibus undantibus praesertim de luce et de sono quater per hebd. h. IX dieb. Lunae, Martis, Jovis et Veneris disseret.

Dr. A. SCHAEFER, p. p. o.

I) Publice exercitationes seminarii historici moderari perget die Mercurii h. V. — II) Privatim 1) historiam graecam exponet dieb. Lunae, Martis, Jovis, Veneris h. X.; 2) historiam Germaniae inde a Rudolfi I ad Maximiliani I imperatoris tempora tradet iisdem dieb. h. XI.

Dr. J. F. L. GEORGE, p. p. o.

I) Publice recentioris inde a Kantio philosophiae historiam tractabit ter p. hebd. dieb. Lun., Mart., Jov. h. II. — II) Privatim 1) juris philosophiam tradet quater p. hebd. dieb. Lunae, Martis, Jovis et Veneris h. III; 2) psychologiam et anthropologiam docebit librum suum respiciens iisdem diebus h. IV. — III) Privatissime et gratis societatis philosophicae consessus moderabitur die Sat. h. VII—IX.

Dr. H. LIMPRICHT, p. p. o.

I) Publice de selectis quibusdam chemiae locis disseret semel per hebd. h. def. — II) Privatim 1) chemiam anorganicam sexies per hebd. h. II; 2) praxin chemicam tricenis h. per hebd. docebit; 3) exercitationes chemicas analyticas et senis et duodenis horis per hebd. instituet.

Dr. G. AHLWARDT, p. p. o.

I) Publice Grammaticam Arabicam docebit bis per hebdomadem. — II) Privatim 1) in difficilioribus V. T. locis explicandis auditores exercebit, diebus Lunae et Jovis, h. II; 2) linguae Turcicae praecepta tradet dieb. Lunae et Jovis h. III.

Dr. H. USENER, p. p. o.

I) Publice 1) seminarii philologici sodalibus Terentii Adelphos tractandam proponet dieb. Mart. et Ven. h. VIII.; 2) litterarum Romanarum inde a Cicerone historiam enarrabit ter p. h. dieb. Lun., Merc., Jovis h. VIII. — II) Privatim Sophoclis Antigonam interpretabitur quater p. h. dieb. Lunae, Martis, Jovis, Veneris h. VII.

Dr. F. F. C. E. SUSEMIHL, p. p. o.

I) Publice de Platonis et Aristotelis libris de republica disseret et utriusque operis selecta capita interpretabitur diebus Mercurii et Saturni h. X. — II) Privatim historiam litterarum Graecarum usque ad aetatem Alexandrinam docebit die Lunae, Martis, Jovis, Veneris h. XI et die Lunae h. XII.

2) PROFESSORUM EXTRAORDINARIORUM.

Dr. C. A. HASERT, p. p. e.

I) Publice artem instituendi religionem Christianam docebit bis per hebd. h. XII. — II) Privatim 1) paedagogices praecepta tradet ter per hebd. h. XII; 2) societatis paedagogicae studia moderari perget.

Dr. I. F. C. H. HOPF, p. p. e.

I) Publice historiam reipublicae Venetae exponet binis p. h. h. postea indicandis. — II) Privatim historiam recentiorem tradet diebus Lunae, Martis, Jovis et Veneris h. XII. — III) Privatissime Machiavellii librum „Il Principe“ interpretabitur binis p. h. horis p. ind.

Dr. A. MICHAELIS, p. p. e.

I) Publice historiam artis Graecae et Romanae enarrare perget diebus Martis, Jovis Veneris h. XII. — II) Privatim antiquitates scaenicas Graecorum Romanorumque exponet diebus Mercurii et Saturni h. XII. — III) Privatissime et gratis exercitationibus archaeologicis praerit singulis binisve per hebd. horis.

Dr. H. SCHWANERT, p. p. e.

I) Publice de investigationibus analyticis ad zoochemiam pertinentibus disseret singulis binisve per hebdomadem horis. — II) Privatim 1) chemiam organicam et anorganicam theoreticam docebit ter per hebd. horis definiendis; 2) chemiam analyticam tradet dieb. Martis et Jovis h. IV.

Dr. L. KOENIGSBERGER, p. p. e.

I) Publice theoriam determinantium junctis applicationibus ad geometriam et algebram tradet bis p. hebd. h. def. — II) Privatim 1) calculum integralem quater p. hebd. h. def.; 2) elementa geometriae recentioris quater per hebd. h. def. docebit.

3) PRIVATIM DOCENTIUM.

Dr. C. TH. PYL, priv. doc.

I) Publice mythologiam Graecam tradet ter per h. h. XI. — II) Privatissime sed gratis disputationes de artibus Germaniae moderabitur bis per h. h. XII.

Dr. C. JESSEN, priv. doc.

I) Publice excursiones botanicas instituet die Merc. h. III. — II) Privatim 1) Ana-

tomiam atque physiologiam plantarum docebit binis per hebd. horis die Mart. h. III et IV vel aliis horis; 2) Botanicen systematicam et geographicam tradet binis horis per hebd. die Jov. h. III et IV; 3) Disquisitiones plantarum praesertim indigenarum analyticas moderabitur bis per hebd. die Veneris h. III et IV vel aliis horis.

Dr. K. A F. PERTZ, priv. doc.

I) Publice exercitationes palaeographicas semel per hebd. h. dieque postea definiendis instituet. — II) 1) Privatim palaeographiam latinam et artem diplomaticam ter per hebd. docebit, diebus Lunae, Martis, Jovis h. postmeridiana III; 2) Historiam imperii Germanici usque ad excessum stirpis Suevicae ter per hebd. docebit, diebus horisque auditoribus commodis.

Dr. OTTO, priv. doc.

I) Publice cum studiosis chemiae de gravissimis, quae actis diurnis continentur dissertationibus chemicis colloquia habebit per hebd. semel horis defin. — II) Privatim de nutrimentis comparandis, chemice investigandis eorumque vi physiologica, d. Lun. et Mart. h. V; 2) de urinae chemia ratione habita pathologiae dieb Merc. h. V vel hora defin. disseret.

4) RECENTIORES LINGUAS DOCENTIS.

Dr. BERNH. SCHMITZ, lect.

I) Publice 1) Schilleri bellum triginta annorum in Franco-Gallicum sermonem transferet, expositis ante praecipuis artis ex Germanico in Franco-Gallicum vertendi praeceptis, die Mercurii hora II et III; 2) grammaticam linguae anglicae, praecipue soni litterarum vocumque ratione habita atque comparatione cognatarum linguarum instituta, duce libro suo („Englische Grammatik", 3te Aufl.) docebit eique lectionem Historiae Anglicae Macaulayii (P. I.) mox conjunget, die Saturni hora II et III. — II) Privatim historiam litterariam Franco-Gallorum medii aevi sermone Franco-Gallico enarrabit, diebus Martis et Veneris hora V. — III) Privatissime 1) ad scholas Franco-Gallicas atque Anglicas, imprimis ad exercitationes locutionis stiliqne instituendas, operam suam offert. Praeterea 2) scholas de grammatica Italica, una cum lectione operis „Della Storia d'Italia Sommario" a Cesare Balbo compositi, habendas proponit.

ARTIUM MAGISTRI.

G. BEMMANN, concent. music. director. I) Publice 1) cantum ecclesiasticum docebit bis p. h. hor. defin.; 2) exercitationes cant. moderari perget bis p. h. h. VI et VII; 3) artem componendi docere perget, disserens de partitura, quae dicitur atque usu instrumentorum. — II) Privatissime commilitonibus offert cantandi lectiones.

H. RANGE, Artem gymnasticam hor. commodis docebit, gratis.

INSTITUTA PUBLICA.

Bibliotheca academica, cui praesunt SCHOEMANN Prof., AHLWARDT Prof., Dr. PERTZ et Dr. PALLMANN Custodd., dieb. Lun., Mart., Jov. et Ven. horis XI—I, dieb. Mercurii et Saturni hor. II et III studiosis patebit.

Museum literarium curant Professores DIESTEL, WIEDING, BUDGE, HOEFER, GEORGE.

Seminarii theologici exercitationes reguntur ab ORDINE THEOLOGORUM.

Societatis homiletico-catecheticae studia ac labores moderabuntur VOGT Prof. et HANNE Prof.

Seminarii iuridici exercitationes moderabuntur BEKKER Prof., FRANKLIN Prof. et WIEDING Prof.

Theatrum anatomicum administrat BUDGE Prof., adiuvante SOMMER Dre., qui Prosect. munere fungitur, adiutore in physiologia LANDOIS, Dre.

Museo anatomico praepositus est BUDGE Prof., adiutoribus SOMMER Dre. et LANDOIS Dre.

Societatis physiologicae exercitationes moderabitur BUDGE Prof.

Instituto pathologico-anatomico praepositus est GROHE Prof., adiutore HERTZ Dre.

Museo pathologico-anatomico praepositus est GROHE Prof., adiutore HERTZ Dre.

Collectis praeparatis pharmaceuticis praeest LAURER Prof.

Nosocomio Universitatis praesunt BARDELEBEN Prof. et RUEHLE Prof., — administr. KIKHEFEL, — calculatore STEMPEL, — assistentibus HEINEKE Dre. et BENNECKE Dre. — adiutoribus EULENBURG Dre. et KAYSER.

Instituti clinici medici curam habet RUEHLE Prof., adiutore KRABLER Dre.

Instituti clinici chirurgici et ophthalmiatrici curam habet BARDELEBEN Prof., adiutore SCHIRMER Dre.

Instituti obstetricii curam habet PERNICE Prof., assistente SCHMIDT Dre., adiutore LUEDDEKENS.

Instrumenta, quae ad physicen pertinent, custodit Dr FEILITZSCH Prof., adiutore FRAUENSTEIN.

Instrumenta astronomica custodit GRUNERT Prof.

Museo botanico praepositus est MUENTER Prof., adiutore MIRICH.

Museum zoologicum curat MUENTER Prof.

Hortum botanicum curant MUENTER Prof., DOTZAUER inspector, adiutore MIRICH.

Seminario zoologico-botanico praeest MUENTER Prof.

Museo mineralogico praepositus est HUENEFELD Prof.

Institutum chemicum moderatur LIMPRICHT Prof., adiutoribus SCHWANERT Prof. et OTTO Dre.

Seminarii philologici sodalibus scriptores utriusque linguae interpretandos proponent ceterasque exercitationes ex more moderari pergent SCHOEMANN Prof. et USENER Prof.

Seminario historico praeest SCHAEFER Prof.

Gypsothecae et antiquitatum museo praeest MICHAELIS Prof.

Societati philosophicae praeest GEORGE Prof.

Societatis mathematicae exercitationes moderari perget GRUNERT Prof.

Societatis paedagogicae studia moderabitur HASERT Prof.

Societatis archaeologicae studia moderabitur MICHAELIS Prof.

SCHOLAE
IN
ACADEMIA CAMERALI ET GEORGICA HILDENSI
HABENDAE.

1) Introductionem in studia academica traditurus est Dr. BAUMSTARK, Prof. et Dir. horis X—XII definiendis ineunte semestri.

2) De oeconomia reipublicae disseret IDEM diebus Mercurii et Saturni horis II—IV.

3) Jus georgicum docebit Dr. HAEBERLIN, Prof., die Martis horis IV—VI.

4) De solo disseret Dr. TROMMER, Prof., die Jovis horis II—IV.

5) De cura agri et stirpium generali disseret Dr. SEGNITZ, Prof., diebus Lunae et Martis horis VI—VIII matutinis.

6) Historiam rei rusticae tradet IDEM diebus Mercurii et Saturni hora VIII.

7) De cura agri et stirpium speciali expositurus est Dr. ROHDE, Cons. Oecon., diebus Veneris et Saturni horis VI—VIII matutinis.

8) Prati culturam docebit IDEM die Jovis hora VIII.

9) Horti pomarii culturam docebit et demonstrabit ZARNACK, Hort. acad., die Mart. h. IV—VI.

10) In aestimanda agri bonitate studiosos exercebit Dr. SEGNITZ, Prof., die Veneris, inde ab h. IV.

11) Demonstrationes practicas in re rustica praebit Dr. ROHDE, Cons. Oecon., die Veneris, inde ab hora IV.

12) De cura pecoris domestici in genere et de cura equi in specie disseret Dr. FUERSTENBERG, Veterinarius provinciae regius, diebus Lunae et Martis hora VIII.

13) Equos cognoscendos iisdemque soleas ferreas affigendas docebit IDEM, die Veneris h. VIII.

14) De morbis externis animalium domesticorum mammalium disseret IDEM, dieb. Mercurii et Jovis horis VI—VIII matutinis.

15) De productione saltuaria expositurus est WIESE, rei saltuariae magister, diebus Lunae et Jovis horis II—IV.

16) Excursiones forestarias praebit IDEM, die Saturni, inde ab hora IV.

17) Chemiam experimentalem organicam traditurus est Dr. TROMMER, Prof., diebus Lunae et Merc. horis IX—XI.

18) Exercitationes agronomico-chemicas in laboratorio chemico praebit Dr. TROMMER, Prof., assistente Dre. SCHOLZ, dieb. Lunae et Saturni horis II—VI.

19) Physices capita de calore, luce, electricitate et magnetismo docturus est IDEM, die Saturni horis IX—XI.

20) Systemata plantarum tradet atque exercitationes in disquirendis et cognoscendis stirpibus praebit Dr. JESSEN, diebus Martis et Jovis horis IX—XI.

21) Physiologiam plantarum docturus est IDEM, die Veneris horis IX—XI.

22) Excursiones botanicas instituet IDEM, die Saturni, inde ab hora IV.

23) Artem agri metiendi libramentique explorandi tradet Dr. GRUNERT, Prof., diebus Lunae et Jovis horis IV—VI.

24) Architecturae rusticae partem alteram demonstrando in aedificiis academicis docebit MUELLER, Architecta academicus, die Mercurii horis IV—VI.

25) De viis construendis et de substructionibus in aqua, quatenus ad rem rusticam pertinent, disseret IDEM, die Veneris horis II—IV.

26) De stercore disseret Dr. SCHOLZ, Assistens, die Mercurii horis IV—VI, privatim.

27) Mineralogiam et Oryctognosiam docebit IDEM, die Martis horis IV—VI, privatim.

28) De chemia analytica expositurus est IDEM, horis definiendis, privatim.

29) Chemiam anorganicam repetiturus est IDEM, horis definiendis, privatim.

INSTITUTA SPECIALIA ACADEMIAE HILDENSIS.

Bibliothecae academicae, quae studiosis diebus Mercurii et Saturni per semestre hibernum hora I et per semestre aestivum hora XI patebit, praeest Dr. JESSEN,

Museum literarium Academiae regit IDEM.

Museo proplasmatum suppellectilis rusticae praeest Dr. SEGNITZ, Prof.

Collectis instrumentis rusticis praeest Dr. ROHDE, Consil. Oeconom.

Institutum chemicum, apparatum physicalem, et musaeum mineralogicum moderatur Dr. TROMMER, Prof., assistente Dre. SCHOLZ.

Museo zoologico et botanico, instituto microscopico, collectis seminibus, fructibus et pomorum proplasmatibus praeest Dr. JESSEN.

Museis anatomicis et veterinariis praepositus est Dr. FUERSTENBERG, Veterinarius provinciae regius.

Hortum botanicum curant Dr. JESSEN, Praepositus, et ZARNACK, Hortul. Acad.

Seminarium et plantaria pomorum, hortum olitorium, et agrum rei rusticae experimentis emendandae inservientem curat ZARNACK, Hortul. Acad.

Rei rusticae Academiae praeest Dr. ROHDE, Consil. Oeconom.

SCHOLAE INDICE HORARIO DESCRIPTAE.

HOR.	THEOLOGICAE.	IURIDICAE.	MEDICAE.	PHILOSOPHICAE.
VII.	Evangel. Joannis explic., quater.		Ophthalmiatrice, bis. Cursus microscopico-physiologicus, ter. Cursus anatomiae pathologicae, bis. De hernis semel. Exercitat. operationum chirurgicarum.	Logice, quater. Soc. phil., semel. Sophoci. Antig., quater.
VIII.	Hist. eccl. p. III, quinquies vel sex.		Cursus anatomiae pathologicae, bis. Exercitationes operat. chirurg. Curs. microsc. physiol., ter. Cursus de diagnost. physic., bis. Materia medica, quater. Encyclop. et methodologia, bis. Physiologia organ. sensus, semel. De hernis, semel. Ophthalmiatr., bis.	Hist. litter. roman., ter. Sem. philol. bis. Philos. relig., quater. Soc. philol., semel.

SCHOLAE INDICE HORARIO DESCRIPTAE.

HOR.	THEOLOGICAE.	IURIDICAE.	MEDICAE.	PHILOSOPHICAE.
IX.	Theol. symbolic., sexies.	Institution., quater. Pandectae, sexies.	De arte formulas medicas conscribendi, bis. Materia medica, quater. Exercit. clinic. medic., sexies.	Theog. Hesiod., quater. Pers. satt., bis. Stat. et mech. cap. sei., bis. De mot. und., quater.
X.	Epistol. Pauli ad Corinth. expl., quater.	Institution., bis. Ordo jud., bis. Pandectae, sexies. Jus civ. Borus., quinq. Jus publicum Germ., quinquies.	Exercitationes clinic. medic., sexies. Exercitationes clinic. chirurg., sexies.	Geom. anal., quater. Soc. math., semel. Botan., sexies. Hist. graec., quater. Plat. et Arist. lib. de rep., bis.
XI.	Genesis, quater. Ethic. christiana, quinquies.	Histor. jur. Rom., sex. Exeget., semel. Histor. jur. Germ., quinquies. Jus Germ. priv., sex. Jus crimin., quater. Hist. confoed. Germ., semel. Jus gentium, sex.	Osteologia et chondrologia, bis. Anatomia et Physiol. comparata, quater. Exercit. clinic. chirurg., sexies.	Astron sphaer., quater. Soc. math., semel. Hist. Germ., quater. Hist. litt. graec., quater. Mythol. graec., ter. Sem. philol., bis.
XII.	Theol. Bibl. Nov. Test., quater. Introd. in V. T., quinq. Theol. practic. p. II., quater. Hist. cant. eccl., semel. (D. Merc.)	Encyclopaedia, sex. Jus heredit., quater. Repet. eius, semel. Jus Germ. privat., bis. Jus commerc., quat.	Physiologia experimentalis, sexies. Exercitationes clinic. obstetr., sexies. Morbi systematis urogenital., semel.	Geogn. et geol., ter. Hydrol. et climat., semel. Exam. de reb. chem. et miner., bis. Poem. theol. q. d. Nibel, quater. Exerc. theol., semel Paedag., ter. Ars instit. rel. christ., bis. Hist. recent., quater. Hist. art. Graec. et Rom., ter. Antiq. scaen. Graec. et Rom., bis. Disp. de art. Germ, bis. Schleierm. et Heg. plac., semel. Hist. litt. Graec., semel.
II.	Progymn. catech. die Merc.		Politia medica, bis. Medicina forensis, ter.	Hist. philos. recent., ter. Chem. anorg., sexies. Interpr. difficl. V. T. loc., bis.

SCHOLAE INDICE HORARIO DESCRIPTAE.

HOR	THEOLOGICAE.	IURIDICAE.	MEDICAE.	PHILOSOPHICAE.
II.			Exercitationes obstr. in phantom., semel. Exercitat. clinico-obstetric. in policlin. bis.	Schill. bell. trig. ann., semel. Gramm. ling. angl., sem.
III.	Progymnasmat. homil. die Merc. Encyclop. theol., quat.		Theoria artis obstetr., ter. Morbi mulierum, bis. Topographia corp. humani, ter. Historia evolutionis, ter. Curs. histologiae, quater.	Jur. philos., quater. Ling. Turc. praec., bis. Palaeogr. lat., ter. Schill. bell. trig. ann., sem. Gramm. ling. angl., sem. Excurs. botan., semel. Anatom. et physiol. plant., semel. Botan. system. et geograph., semel. Disquis. plant. anal., sem. Excurs. botan., semel.
IV.	Progymnasmat. homil. die Merc.	Exercitat. Seminar., bis. Specul. Sax., sem.	Pathologia et therapia spec., quinquies. Exercitat. ophthalmoscopicae, bis. De aquis medicatis ter. Ars fascias adligandi, ter.	De conserv. secur., sem. Oecon. reip., bis. Inst. gramm. comp., bis. Sent. indic., bis. Psych. et anthrop., quat. Chem. anal., bis. Anatom. et physiol. plan., semel. Botan. system. et geograph., semel. Disquis. plant. anal., sem.
V.	Exercit. ad hist. eccl. pertin. d. Lunae.	Exercitat. Semin., ter. Specul. Sax., sem.	De morbis systematis nervorum, semel. De fracturis et luxationibus, ter. Exercit. operat. chirurg., sexies. Anatomia pathol. spec., quinquies.	De conserv. secur., sem. Oecon. reip., bis. Sem. hist., semel. Hist. litt. francogall., bis. De nutrim. invest. chem., bis. De urin. chem., semel.
VI.	Exercit. ad hist. eccl. pertin. d. Lunae. Exercit. dogmat. die Martis.	Exercitat. Seminar., semel.	De morbis cutaneis, ter Exercitat. operationum chirurg., sexies.	Sem. hist., semel. Exerc. cant., semel. Sem. zool. botan.

SCHOLAE INDICE HORARIO DESCRIPTAE.

HOR.	THEOLOGICAE.	IURIDICAE.	MEDICAE.	PHILOSOPHICAE.
VI.	Exercit. ad Vet. Test. pertin. d. Veneris; ad Nov. Test. pert. die Jovis.			
VII.	Theoria catechetic. d. Merc.			Exerc. cant. semel.
VIII.	Exercit. ad Nov. Test. pertin., semel. Excercit. ad epistol. Jacobi pert., bis.			
HORIS DEFINIENDIS.		Jus gentium privat., bis.	Repetitor. anatomiae, sexies.	Botan. cameral., quater. Exercit. et excurs. zoolog. hor. pomer. die Merc. Prax. chem. trices. Colloq. de grav. qu. act. diurn. cont. diss. chem., semel. Chem. cap. sel., semel. Gramm. Arab., bis. Hist. imp. Germ., ter. Hist. reip. Ven., bis. Machiavell. lib. II princ., bis. Soc. paed., semel. Exercitat. archaeol., sem. vel bis. Chem. organ. et anorg., ter. De investigat. analyticis zoochem., sem. vel bis. Theor. de term., bis. Calc. integr., quater. Elem. geom. recent. quat. Disquis. plant. anal., bis. Exerc. palaeogr., semel. Exercitat. franco-gall. et angl. Gramm. ital. Cant. eccles., bis. Ars compon. Cant. lect. Ars gymnastica.

VOLUME 2

Euripides
Schoemann

no. 11

[Euripides
Ion

NATALICIA

REGIS AUGUSTISSIMI

GUILELMI I.

D. XXII. M. MART.

HORA XII

IN AUDITORIO MAXIMO

CELEBRANDA

INDICUNT

UNIVERSITATIS REGIAE GRYPHISWALDENSIS
RECTOR ET SENATUS.

I N E S T

G. F. SCHOEMANNI SCHOLIORUM IN IONIS EURIPIDEAE EPISODIUM PRIMUM
PARTICULA II.

GRYPHISWALDIAE,
TYPIS FRID. GUIL. KUNIKE, REG. ACAD. TYPOGR.
MDCCCLXIV.

Apud Ciceronem de orat. II, 18 a Catulo, uno eorum qui ibi colloquentes inducuntur, narratiuncula quaedam inserta est huiusmodi: Hannibalem Carthagine expulsum, quum Ephesum venisset, invitatum esse ab hospitibus, ut Phormionem audiret, philosophiae professorem haud ignobilem: quumque ille se non nolle dixisset, locutum esse Phormionem, hominem copiosum, aliquot horas de imperatoris officio et de omni re militari. Tum, quum ceteri qui illum audivissent vehementer essent delectati quaererentque ab Hannibale quidnam ipse de illo philosopho iudicaret, Poenum non optime graece sed tamen libere respondisse, multos se deliros senes saepe vidisse, sed qui magis quam Phormio deliraret vidisse neminem. Neque mehercule iniuria, inquit Catulus. Quid enim aut arrogantius aut loquacius fieri potuit, quam Hannibali, qui tot annos de imperio cum populo Romano certasset, graecum hominem, qui nunquam hostem, nunquam castra vidisset, nunquam denique minimam partem ullius publici muneris attigisset, praecepta de re militari dare? — Me autem nunc huius narratiunculae commonefecerunt aliquot nostrorum hominum exempla Phormionis arrogantiam non modo aemulantium sed longe etiam superantium. Nam ille quidem nihil nisi versatile ingenium et facundiam quandam scholasticam et innoxiam ostentare Hannibali voluit, hi autem aliquid amplius affectant neque in privatorum circulis se continent, ubi ad calices et fumum diserti χαύνωσιν ἀναπειστηρίαν exerceant, sed publicorum adeo consiliorum auctores sese et rectores fieri gestiunt. Sic nimis multos videmus consultores vitio creatos, qui non solum de re militari, sed de omni re publica quid aut debeat fieri aut non debeat summa cum confidentia decernant aut decernere saltem cupiant, quumque plerique vitam omnem ab administratione rei publicae longe remotam habuerint, sibi tamen summam rerum permitti suaque iudicia, aut opiniones potius et cupiditates plus valere postulent, quam probatorum virorum consilia, quos regis providentia administros sibi elegit gubernaculisque admovit, rerum usu et experientia istis certe popularis aurae captatoribus aliquanto melius instructos. Quotus enim quisque istorum est, qui non ante quam promoveretur hominum sui similium suffragiis totus quaestui suo intentus, aut in arte qualicunque factitanda aut in mercatura negotiisque lucrosis aut in minutis causis forensibus agendis et disceptandis versatus, rei publicae causas et rationes aut plane non attigerit, aut certe non aliunde quam partim ex libris ab umbraticis doctoribus in alicuius scholae angulo compositis, partim — quod peius est — e vilissimis schedulis, quales ab hominibus aut improbis aut imperitis quotidie sparguntur, cognitas habuerit, si cognitas

dicere licet res male relatas maleque acceptas. Non mirum igitur in talium hominum conciliis ut quisque audacissime loquax est rerumque ignoratarum peritum se esse iactat, ita maximo in honore esse apud auditores, bonos fortasse viros — quis enim hoc negabit? — sed parum tamen peritos et minus etiam quam istos declamatores rerum gnaros, multosque insuper etiam morbo quodam affectos nimis hodie pervagato, quem nescio quonam aptiore quam vertiginis progressivae nomine appellem. Is morbus qualis sit, quo progredi, quem exitum habere soleat, ex historia populorum simili malo affectorum disci a prudentibus potest dictumque dudum est a Platone, de re publ. VIII p. 562 c., quem locum a Cicerone de re publ. I c. 14 latine conversum, legendum relegendumque omnibus commendaverim, qui non turpe sibi existimant a Platone doceri. Neque alienum fuerit etiam fabellae cuiusdam Aesopiae meminisse de serpente, cuius quum cauda capiti obedire et obsequi recusaret pervicissetque tandem ut regimen sibi permitteretur, temere et stolide grassans una cum capite semet ipsa pessumdedit [1]). Tam ancipiti igitur morbo qui obsistit eumque coercere et reprimere medicina, si potest, leni, sin haec parum proficiat, vehementiori studet, hunc ego non male de re publica mereri arbitror, nihilque magis optandum puto quam ut contemptis aegrotorum, qui se sanari nolunt, vociferationibus et conviciis in exsequendis consiliis salutaribus constanter perseveret, memor veteris verbi: Βασιλικόν ἐστι καλῶς ποιοῦντα κακῶς ἀκούειν. [2])

Sed nolo plura dicere, ne, si plane eloquar quod sentio, gravius multos quam opus est offendam. Hanc ob causam aliud programmatis argumentum sumere placuit, quumque nuper scholia mea in Ionis Euripideae primum episodium usque ad v. 337 ediderim, nunc reliquam eius episodii partem pertractabo. — Abrupi autem enarrationem in eo loco, ubi Ion suspicari se professus est matri suae iniuriam ab aliquo factam stuprumque illatum esse. Hinc iam Creusa suae sortis admonita, quippe quum et ipsa simili quondam iniuria violata fuerit, commodum ad suam causam agendam transitum arripit, sic tamen ut, celata sua persona, quae sibi acciderant in fictam amicae cuiusdam personam transferat.

Πέπονθε τῇ σῇ μητρὶ ταὐτά τις γυνή,

inquit v. 345. — In proximo versu, quum codices Ionem dicentem faciant

τίς; εἶπον· εἴ μοι ξυλλάβοι χαίροιμεν ἄν,

inusitatam veteribus Atticis imperativi formam felicissima emendatione removit Ferdinandus Yxem, τίς; εἰ πόνου μοι ξυλλάβοι — quam merito Hermannus ceterique post hunc editores omnes receperunt. — De amica igitur sua clandestinum vaticinium Creusa se petituram esse ait v. 348, h. e. clam viro suo, ut patet ex v. 409. sqq. Ion autem ei hac in re operam suam pollicetur, v. 349,

λέγοις ἄν· ἡμεῖς τἄλλα προξενήσομεν.

Sic enim saepenumero, etiam in pedestri sermone, προξενεῖν minus proprie dicitur, non de iis qui aliquo προξενίας, h. e. publici hospitii munere funguntur, sed de quibusvis, qui similem

1) Rettulit hanc fabellam Plutarchus in vita Agidis c. 2: nam in collectione fabularum Aesopiarum non legitur. Cf. etiam comm. nostr. in Plut. p. 84.

2) Vid. Diog. Laert. in vita Antisthenis, VI. 3, et quae ad h. l. a Menagio citantur. Add. Marc. Antonin. VII, 36.

quandam alteri operam praestant, quam quae a προξένοις proprie dictis civitatium, quarum προξενίαν susceperant, praestanda civibus erat. Cf. Helen. v. 146: ξυμπροξένησον, ὡς τύχω μαντευμάτων. Soph. Oed. Col. v. 425: ὡς νῦν πᾶν τελοῦντι προξένει. Plutarch. Sol. c. 14: προσέκειντο τῷ Σόλωνι τυραννίδα προξενοῦντες. Plura exempla vel e lexicis peti possunt vel ex Ulrici libro de proxenia p. 46.

Incohatam rei expositionem quum Creusa abrumpat, pudore se praepediri dicens, Ion v. 351.

οὐ τἄρα, inquit, πράξεις οὐδέν· ἀργὸς ἡ θεός.

Nempe ἡ αἰδώς, quod nomen ex verbo αἰδούμεθα, quo illa usa erat, intelligitur. Αἰδοῦς aram Athenis fuisse Musgravius admonuit, eamque admonitionem Badhamus sibi repetendam putavit, ratus fortasse hanc Euripidi causam fuisse ut αἰδὼ deam diceret. Poterat autem etiam ad Hesiodum provocare, qui O. et D. v. 200 Αἰδὼ et Νέμεσιν coniungit. Verum etiam si nusquam illa consecrata esset, nihil tamen obstabat poetae, quo minus divinitatis personam ei indueret, sicut aliis quibusvis affectibus, qui quum vehementius hominum, saepe etiam invitorum, animum commoveant, vis eorum quasi extra homines esse et divino quodam numine in animos ingruere videbatur. Sic ἀναίδειαν θεόν dixit Menander (Mein. fr. com. IV p. 144, itemque τόλμαν, θεὸν ἐπιφανεστάτην (ib. p. 289), porro βίαν, violentiam pudori contrariam, Euripides in Herc. fur. v. 555. φιλοτιμίαν, κακίστην δαιμόνων et ἄδικον θεόν, in Phoeniss. v. 532. λύπην, δεινὴν θεόν, ἀλλ ὅμως ἱάσιμον, in Orest. v. 399. φρόνησιν ἀγαθὴν θεόν, Sophocl. fr. 662, non alio sensu, quam quo Aeschylus, θεοῦ μέγιστον δῶρόν ἐστιν εὖ φρονεῖν. Sed non opus est plura afferre: nam neminem ignorare putamus, quam late hoc genus apud poetas praesertim pateat. Conferri possunt quae Klausenius habet in Theologumenis Aeschyli p. 134, Boissonad. ad Psellum de operat. daemonum p. 292. nos in Antiquitt. gr. II p. 145. — Pro οὐ τἄρα Nauckius οὔ τἄρα, Kirchhoffius autem οὔτἄρα scripsit: nobis neutrum probatur. Nam coalescere quidem τοί non rarius cum οὐ quam cum ἄρα videmus; qua ratione autem, cum utroque simul coaluisse statuatur, non satis perspicimus. Quodsi cum ἄρα coaluit, non videtur accentus tamen in praecedentem negationem hanc vim exercere potuisse, ut ea acuenda esset, quod Nauckio visum esse eius scriptura ostendit: τἄρα an τἄρα rectius sit, ambigi potest: nam plerique etiam τἄλλα, malunt quam τἆλλα scribere. Nos quidem Buttmannum sequimur, gr. gr. mai. §. 29; nec Goettlingius noster, de accent. p. 385, aliter iudicat.

In proximo versu, 352,

Φοίβῳ μιγῆναι φησί τις φίλων ἐμῶν,

improbaverit aliquis Atticista severior verbum μιγῆναι de muliere usurpatum. Μίγνυται, inquit Thomas Magister p. 616, ὁ ἀνὴρ τῇ γυναικί, οὐχ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρί. Attamen huic praecepto non solum poetarum sed etiam pedestrium scriptorum nonnulla exempla repugnant. Cf. Baehr. ad Herod. I, 5 p. 13 ed. sec. In Ionis autem responsione, v. 352,

Φοίβῳ γυνὴ γεγῶσα; μὴ λέγ', ὦ ξένη,

multo magis Euripidis eiusque similium, quam priscae aetatis iudicium agnoscas. Et ne Euripidis quidem aetate deorum cum mortalibus concubitus prorsus incredibiles vulgo visos esse exempla quaedam demonstrant, qualia in Antiquitt. graec. II. p. 148 commemoravimus. Creusa autem quum dicit, v. 354,

καὶ παῖδά γ' ἔτεκε τῷ ϑεῷ λάϑρᾳ πατρός.

non affirmat solum quod ante dixerat per γέ particulam, cuius propriam vim rectius asseverativam, fere ut nostrae ja, quam, ut multi volunt, restrictivam (wenigstens) dicendam esse arbitror; sed addit simul per καί aliquid amplius: quin (v. immo) etiam puerum peperit —, quo modo καί — γέ non raro dici Blomfieldius ostendit ad Aeschyl. Pers. v. 266. cf. Pflugk. ad Eur. Hec. v. 976. De λάϑρᾳ autem altera syllaba producta monui iam ad Isaeum p. 412, dativum esse adiectivi obsoleti λάϑρος, quam ob causam ι subscribendum est. Neglexit hoc Badhamus alteram formam scribens, quae pro accusativo plur. neutr. eiusdem adiectivi habenda est nec admittenda in versu, nisi si metrum alteram syllabam corripi aut postulat aut patitur.

Rursus Ion fidem se Creusae verbis habere negans, οὐκ ἔστιν, inquit v. 355, non est ut dicis; rem incredibilem et quae fieri non potuerit sibi videri significans. Sic enim plerumque haec formula usurpatur, quo sensu latine dixeris nullo modo. Cf. Soph. Ant. v. 289: ἢ τοὺς κακοὺς τιμῶντας εἰσορᾷς ϑεούς; οὐκ ἔστιν. Eur. Med. v. 388: τίς γῆν ἄσυλον καὶ δόμους ἐχεγγύους ξένος παρασχὼν ῥύσεται τοὐμὸν δέμας; οὐκ ἔστιν. Electr. v. 1059: ἆρα κλύουσα, μῆτερ, εἶτ' ἔρξεις κακῶς; οὐκ ἔστιν. — In proximis autem verbis, ἀνδρὸς ἀδικίαν αἰσχύνεται, accusativo rem significari videmus, quam turpem sibi et pudendam illa existimet, quo sensu alias dativus aut solus aut cum praepositione ἐπί poni solet. Sed accusativus eodem modo usurpatur infra v. 381: αἰσχύνεται τὸ πρᾶγμα. Aristoph. Plut. v. 774: αἰσχύνομαι δὲ τὰς ἐμαυτοῦ συμφοράς, et alibi saepius. Est igitur in huiusmodi exemplis αἰσχύνεσϑαι i. q. αἰσχρὸν ἡγεῖσϑαι: contra ubi cum accusativo personae construitur, ut v. 1089: αἰσχύνομαι τὸν πολύμνηστον ϑεόν, pudor cum verecundia coniunctus significatur.

In proximo versu Creusae

οὗ φησιν αὐτή· καὶ πέπονϑεν ἄϑλια,

hoc οὗ φησιν pro eo, quod codices habent, ὅ φησιν, scribendum esse plerique consentiunt. Nam quod Matthiaeus ait ὅ φησι iungendum esse cum versu superiore, h. e. subaudiendum esse ex illo verbum αἰσχύνεται, non magis probandum est, quam quod Doederlinus voluit, ut subaudiatur φημί h. e. ut sensus sit quod ipsa ait aio, aut, quod nescio cui in mentem venisse memini, ὅ φησιν αὐτή, καὶ πέπονϑεν, ἄϑλια: quod ipsa ait, scil. se passam esse, etiam vere passa est mulier misera. Refutantur haec omnia proximis Ionis verbis, quippe quae demonstrent, Creusam praeter stuprationem etiam alia quaedam mala amicae significasse. Hinc ille interrogat:

τί χρῆμα δράσασ', εἰ ϑεῷ ξυνεζύγη;

Δράσασα in hoc contextu idem fere quod παϑοῦσα esse manifestum est, pro quo etiam πράξασα dici potuit, ut in Oreste v. 535 de Clytaemnestra iure interfecta Tyndareus dicit ξυγάτηρ ἐμὴ ϑανοῦσ' ἔπραξεν ἔνδικα. Eodem igitur modo, licet rarius, etiam δρᾶν dicitur, neque tamen, ut puto, aliter, quam ubi praecessit aliquod verbum, ut h. l. πέπονϑεν, cuius significationem illud quodammodo repetit, quemadmodum etiam ποιεῖν non raro praecedentis verbi notionis repetendae vim habet. Cf. Heindorf. ad Plat. Soph. p. 403 et quae notavimus ad Isaeum p. 372. Et sane etiam qui patitur aliquid, eo ipso quod patitur etiam agere aliquid videri potest. — Refert deinde Creusa puerum a matre expositum esse, v. 358,

τὸν παῖδ' ὃν ἔτεκεν ἐξέϑηκε δωμάτων,

in quo illud ἐξέϑηκε δωμάτων non plane ad veritatem dictum esse nemo mirabitur. Re vera enim puer ille in eodem antro, in quo matrem Apollo compresserat, et editus et expositus fuit. Sed id nunc a Creusa commemorari non opus fuit. Ne Mercurius quidem, quod magis fortasse mireris, in prologo v. 16 rem plane sic ut gesta erat rettulit. Quaerenti autem Ioni, quid factum sit puero exposito, illa id ignorari respondet, eamque ob causam nunc oraculum a se consuli, v. 360:

οὐκ οἶδεν οὐδείς· ταῦτα καὶ μαντεύομαι·

h. e. ταῦτα καὶ ἐρωτῶ τὸ μαντεῖον. Monendum hoc putavi propter eos, qui forte in huiusmodi structura de ellipsi praepositionis διά cogitent, qui error, licet dudum a peritioribus explosus, passim tamen etiam a viris alias non contemnendis repetitur, velut in hoc ipso loco a Pflugkio ad Androm. v. 212, ubi eum comparat cum altero, in quo est ταῦτά τοί σ' ἔχει πόϑος, cuius longe diversa ratio est. Nam πόϑος ἔχει τινὰ τοῦτο ἢ ἐκεῖνο dicitur propter similitudinem significationis cum eo quod est ποϑεῖ τις τοῦτο ἢ ἐκεῖνο, quemadmodum apud Sophoclem Oed. Col. v. δέος ἴσχετε μηδὲν ὅσ' αὐδῶ, quia δέος ἴσχειν idem est quod δεδιέναι. Dictum est de universo hoc genere constructionis in Opusc. ac. III p. 201 sqq. Sed μαντεύεσϑαί τι non aliter dicitur, quam cetera verba interrogandi, quae legitime accusativum rei, quam quis sciscitatur ab altero, asciscunt.

Mox, quum Creusa dixerit puerum a feris discerptum periisse credi, Ion quam dudum ille perierit interrogat v. 367,

χρόνος δὲ τίς τῷ παιδὶ διαπεπραγμένῳ;

h. e. χρόνος δὲ τίς, ἀφ' οὗ ὁ παῖς διαπέπρακται, qua forma loquendi, in latino nostroque sermone usitata, Graeci aut raro aut nunquam uti solent, sed praeferunt participium praeteriti dativo casu positum. Nimirum si quid ante aliquod tempus factum est, hoc tempus ei personae aut rei, de qua sermo est, praeteriit: hinc igitur ea dativo casu ponitur, additurque aut participium actionis praeteritae, aut nonnunquam etiam verbum finitum cum praepositione et relativo ἀφ' οὗ, τίς χρόνος τῷ παιδὶ διαπεπραγμένῳ aut τίς χρόνος τῷ παιδὶ ἀφ' οὗ διαπέπρακται. Utriusque generis exempla in grammaticorum libris extant, velut apud Matthiaeum §. 388 c. Verbi autem διαπράττεσϑαι hoc sensu ut sit i. q. διαφϑείρεσϑαι exempla congessit Blomfield in glossar. ad Aeschyli Pers. v. 265.

Respondet Creusa v. 368:

σοὶ ταὐτὸν ἦβης, εἴπερ ἦν, εἶχ' ἂν μέτρον.

itaque ἔφηβον eum, si viveret, fore dicit pari fere cum Ione aetate. Nam ἥβης μέτρον apud Homerum aliosque poetas haud raro dicitur de adulta aetate, cuius initium fere a quarto decimo aut, ut apud Athenienses, a sexto decimo anno numerari solebat; quamquam terminos ἥβης non semper certo ac definito annorum numero constitutos esse nemo mirabitur[3]). Hanc

3) Vid. satis accuratam de variis aetatis gradibus eorumque appellationibus disputationem Nauckii in Aristophanis Byz. fragm. p. 91 sqq. De Atheniensibus dubitari non debet, quin initium ἥβης annum XVI numeraverint; ad militaria autem tirocinia et περιπόλων munus vocabantur adolescentes anno XVIII, quo pertinet locutio ἐπὶ δυετὲς ἡβᾶν. Non satis circumspecte hanc quaestionem nuper tractavit Hauptius in Ephemerid. gymnas. (Zeitschrift f. d. Gymnasialwesen) 1862 p. 217.

igitur aetatem qui ingressi sunt ἥβης μέτρον ἰκέσθαι dicuntur, Hom. Il. XI, 225. Od. XI, 317. XVIII, 216. XIX, 532. Hesiod. O. et D. 132, quique in ea versantur, ἥβης μέτρον ἔχειν, ut apud Theognidem v. 1115: ἥβης μέτρον ἔχοιμι φιλοῖ δέ με Φοῖβος Ἀπόλλων. Itaque qui ταὐτὸν ἥβης μέτρον cum altero habet, is in eodem cum altero gradu adolescentiae esse dicitur. — Offendit autem Elmsleium elisio terminationis in εἶχ' ἄν, cuius generis quae alibi extant exempla omnia corrigendo removere studet. Nempe pleraque eiusmodi sunt, ut facili negotio mutari possint, eaque causa satis fuit ut manum iis admoveret. Nam etiamsi forte delicatioribus auribus eam elisionem displicere potuisse concesseris, adeo tamen intolerabilem visam esse, ut nunquam admitteretur, ego quidem haudquaquam affirmari posse credo. Quodsi quis tamen corrigendum nostrum locum putet, probabilius certe cum Elmsleio scribamus σοὶ ταὔτ' ἂν ἥβης, εἴπερ ἦν, εἶχεν μέτρα, quam, quod Hermanno in mentem venit, σοὶ ταὐτὸν ἥβης εἴπερ ἦν ἔχων μέτρον. Pluralem μέτρα Elmsleius posuit, quia ταὐτό, singulari numero, ab usu tragicorum alienum esse putabat: et poterit sane ille pluralis, μέτρα pro μέτρον, uno aut altero exemplo comprobari, velut in epigrammate apud Rossium, Inscript. fasc. II no. 118, εἰς μέτρα δ' ἥβης ὡς ἀνηρχόμην: sed in hoc tamen Creusae versiculo nihil obstat quo minus μέτρον scribatur, siquidem illam de ταὐτό inusitato opinionem iustis finibus coercendam esse ne ipsum quidem Elmsleium fugisse videtur. Cf. Ellendt. Lex. Soph. I p. 269. In Hermanni autem coniectura, in qua ἔχων non de puero intelligi, de quo εἴπερ ἦν dictum est, sed ad χρόνος, in versu superiore, referri vult, magnopere me praeter structurae duritiem offendit ipsius locutionis insolentia. Nam χρόνος ἥβης μέτρον ἔχων, etiamsi quis forte haud absurde dici potuisse defendat, vix tamen a quoquam dictum esse arbitror. Et retractavit ipse Hermannus istam coniecturam in praefatione p. IX, sed aliam nihilo probabiliorem commentus est, σοὶ ταὐτὸν ἥβης, εἴπερ, εἶχεν ἂν μέτρον, quam quidem, licet aliquid perversitatis habere videri concedat, quoniam proprie intelligendum esset εἴπερ εἶχε ταὐτὸν ἥβης μέτρον, sic tamen defendere conatur, ut dicat, proprium id habere ellipsin, ut saepe, quod omissum sit, minus explicate cogitetur, ac proinde etiam in ista, quam proposuit, conformatione orationis recte illud, quod caput rei sit, intelligi posse: si pervenisset ille ad hoc aetatis. Nempe hoc, opinor, volebat, ad εἴπερ sola verba μέτρον ἥβης εἶχεν, non autem ταὐτόν neque ἄν subintelligendum esse, quippe quae verba ad apodosin tantum pertinerent, ut plena oratio haec foret: εἴπερ μέτρον ἥβης εἶχεν, σοὶ ταὐτὸν ἂν εἶχεν. Merito has argutias sprevit Hartungus: miror autem quod ipse scripsit σοὶ ταὐτὸν ἥβης, εἴπερ ἔστ', ἔχει μέτρον, adeoque ne ferri quidem posse εἴπερ ἦν affirmat, quippe quod nunquam significare possit si supereresset (wenn er wäre). Scilicet corrigendi studium tantopere nonnunquam virorum etiam doctissimorum mentem obnubilat, ut vel notissimarum rerum immemores fiant. Et quo magis mireris, Hartungus secum ipse pugnat, quum in conversione vernacula scripserit: Er hätte, lebt' er, gleichen Altersgrad mit dir.

De proximorum versuum distributione ambigitur. Nam quum vulgo v. 369

ἀδικεῖ νιν ὁ θεός, ἡ τεκοῦσα δ' ἀθλία

Ioni tribuatur, eumque excipiat Creusae versus

οὔκουν ἔτ' ἄλλον ὕστερον τίκτει γόνον,

Hermannus hos versus transposuit, hunc alterum Ioni tribuens, ut is interroget, nonne alium

postea partum illa mulier ediderit, altero autem versu, in quo οὐ τεκοῦσα pro ἡ τεκοῦσα scribi vult, Creusa id non factum esse respondeat. Mihi is ordo, quem codices habent, servari posse videtur. Nam quod Hermannus ait, non debuisse Ionem, si dei iniustitiam vituperare vellet, ad acceptam modo aetatis notationem respondere, quippe quae nihil ad facti iniquitatem pertineat, hoc argumentum sic tantum valeret, si tantummodo de aetate, non etiam de interitu pueri quum a Creusa (v. 368 εἴπερ ἦν), tum ab ipso Ione (v. 367 διαπεπραγμένῳ) dictum esset. Nunc igitur de interitu cogitans non sane inepte Ion dei iniquitatem, qui puerum interire passus sit, accusat. Ἀδικεῖν enim, praesenti tempore, non de iis solum dicitur, qui hoc ipso tempore iniuriam faciunt, sed est saepenumero idem quod ἄδικον εἶναι, ut possit pro eo etiam ἠδικηκέναι, ἀδικῆσαι dici, id quod Heindorf. et Bonitz. ad Plat. Protag. §. 4. Krüger. ad Dionys. Hal. historiogr. p. 304 aliique multi observarunt. Minus etiam de altero versu assentior Hermanno, quum aptum esse negat sic Creusam loqui, quae non tam novam prolem, quam quem pepererit filium quaerat. Quaerit sane; sed non minus etiam novam prolem exoptat, nunc autem, de amica sua loquens, sortem eius tanto miseriorem esse ait, quod ne alio quidem puero post prioris interitum edito aliquod saltem doloris solatium habuerit. Quod autem Hermannus insuper addit, frigidum esse illud ὕστερον a Creusa dictum, vereor ne in idem vir summus vitium inciderit, quod in aliis non raro ab ipso reprehensum memini, si quis, qui certis argumentis pugnare nequiret, ad sensum suum nescio quem provocaret et frigoris aut languoris criminatione iacta satis se dixisse crederet. Cur autem in ore Creusae ὕστερον frigeret, nec Hermannus dixit neque a quoquam perspici posse arbitror. Denique negat verba Creusae recte adnexa esse: debuisse enim eam sic potius dicere: ἦ γ' οὐδ' ἔτ' ἄλλον ὕστερον τίκτει γόνον. Potuisse eam sic dicere, ut ἦ referretur ad superiora verba, ἡ τεκοῦσα δ' ἀθλία, nemo negabit; debuisse autem sic, quis demum affirmare ausit? Immo si disertius verba distinguuntur, οὐκ οὖν, aptissimum est οὖν, quo significat Creusa assentiri se Ionis verbis, simulque aliud addit quo magis illud vere dictum esse probet: Misera sane est: ideo ne postea quidem alium peperit, nempe tam vere misera est, ut ne hoc quidem solatium ei contigerit. Potuisset etiam γέ addi, quo magis res extolleretur, et facile γ' inter ἄλλον et ὕστερον excidere potuisse manifestum est. Non improbo igitur Badhamum particulam inserentem: necessariam tamen esse non puto. Adversus Hermannum autem etiam hoc fortasse argumento uti licebit, quod, si versus sic ut ille voluit transponantur, Creusa, οὐ τεκοῦσα δ' ἀθλία dicens, videbitur Apollinem non solum propter pueri interitum, sed etiam propterea accusare, quod illa amica sua ne postea quidem pepererit: quasi Apollo etiam fertilitatis aut sterilitatis mulierum auctor et dispensator esset, quod munus ab eius numine alienum esse equidem credo. Quae enim pro contraria sententia aliquis afferre possit, haec quo modo accipienda videantur, in scholiis ad v. 437 aut 484 dicam. Nunc quidem vulgatum versuum ordinem satis defendisse videor[4]).

Subit mox Ionis animum haec cogitatio, minus tamen fortasse iniquum Apollinem fuisse quam Creusae videatur. Quid? inquit, si puerum non perire siverit, sed servaverit et in occulto educaverit? — At, reponit Creusa, sic quoque iniustus dici debet v. 372:

4) Nuper etiam Bellius, Graecus non indoctus, in Philistore I p. 261, eandem quam Hermannus transpositionem versuum commendavit, servans tamen ἡ τεκοῦσα, quum H. οὐ τεκοῦσα vellet.

τὰ κοινὰ χαίρων οὐ δίκαια δρᾷ μόνος,

h. e. si communi gaudio solus perfruitur non recte facit.

Τὰ κοινὰ (χάρματα) dici apparet ea quae communia utrique parenti esse deberent, quibus qui solus excluso altero fruitur, profecto iniustus est. Haec quin esset sententia non debebat a Badhamo dubitari, cuius ipsius interpretatio „qui palam impune peccat non clam iuste facit“ perquam absurda est. Omitto quaerere, quam apta sententia sit, sed verba tantum spectabo. Τὰ κοινά igitur significare vult i. q. palam, subaudiendum sine dubio οὐ δίκαια δρῶν ratus, χαίρων autem i. q. impune, inductus scilicet eiusmodi exemplis, ubi qui aliquid non impune facit οὐ χαίρων ποιεῖν dicitur: denique μόνος esse i. q. clam. Talia refutare piget. Ceterum fatendum est collocationem adiectivi μόνος aliquid offensionis habere. Nam vim eius ad χαίρων potius quam ad δρᾷ pertinere manifestum est. Mallem scriptum τὰ κοινὰ χαίρων μοῦνος οὐ δίκαια δρᾷ. Nam hanc adiectivi formam etiam in iambicis non respui a tragicis certum est.

Ion quum non habeat quod contra dicat, orationem alio convertens suam conditionem non absimilem eorum esse ait, quae Creusa de amica sua narraverit; verum quum Creusa etiam plura in hanc sententiam dictura videatur, huic intercedit v. 375:

μὴ δή μ' ἐπ' οἶκτον ἔξαγ οὗ λελήσμεθα,

Sic enim non improbabiliter ab Hartungo correctam arbitror codicum scripturam καὶ μή γ' ἐπ' οἶκτόν μ' ἔξαγ' —, in qua καί librariorum errore invectum esse e versu superiore, καί σ', ὦ ξέν', οἶμαι μητέρ' ἀθλίαν ποθεῖν, perquam credibile videtur. Hoc vitio sublato reliquum versum alii aliter refinxerunt: ego, ut dixi, Hartungo assentior. Quod autem idem cum Dobraeo, quem etiam Badhamus secutus est, 'λελήσμεθα scripsit, ut esset plusquamperfectum, praeter necessitatem factum puto.

Obtemperans Creusa Ionis intercessioni non amplius de huius sorte verba facit, sed revertitur ad amicae illius causam, de qua se oraculum consulturam esse v. 346 professa erat, Ionemque rogat, ut quid faciendum sit porro se doceat. Ion autem rem factu difficilem esse ostendit v. 377.

οἶσθ' οὖν, inquit, ὃ κάμινει τοῦ λόγου μάλιστά σοι;

Κάμινειν fere ut νοσεῖν de rebus pariter atque de hominibus dicitur male se habentibus et difficultate aliqua laborantibus. Cf. Med. v. 768: οὗτος γὰρ ἀνὴρ — ἢ μάλιστ' ἐκάμνομεν — λιμὴν πέφανται τοῖς ἐμοῖς βουλεύμασιν. — Λόγον autem h. l. de consilio Creusae accipiendum esse patet, ut in Med. v. 588: καλῶς γ' ἂν οὖν σὺ τῷδ' ὑπηρέτεις λόγῳ. Difficultas autem in eo constat, quod nec Apollo de re, quam ipse celatam voluerit, responsurus, nec de ministris eius quisquam divinare ausurus sit. Quippe, inquit, si in suo ipsius templo Apollo improbitatem suam revelatam viderit, dubitari non potest quin eum, qui huiusmodi vaticinium ediderit graviter ulturus sit. Igitur desiste de consilio tuo:

ἀπαλλάσσου, γύναι·

τῷ γὰρ θεῷ τἀναντί' οὐ μαντευτέον.

In his dativum τῷ θεῷ non a μαντευτέον sed a τἀναντία pendere vix opus est dicere. Sunt autem τἀναντία τῷ θεῷ non modo quae voluntati, sed etiam quae dignitati atque honori eius

contraria sunt; μαντευτέον autem, quod vel de edendo vel de consulendo oraculo dicitur, ut verbum μαντεύεσθαι, hoc quidem loco ambiguam significationem habet, quum non solum de iis, qui responsa petant, sed non minus etiam de iis, qui responsa edunt, accipiendum sit. Nempe fuerunt qui aut incantationibus aut aliis quibusdam artificiis deos etiam invitos cogi posse opinarentur, ut res occultas hominibus aperirent, quam opinionem, posterioribus temporibus pervagatam, etiam Euripidis aetate non defuisse videmus. Cf. Antiquitt. gr. II, p. 332. Huc enim pertinent quae sequuntur v. 383:

εἰς γὰρ τοσοῦτον ἀμαθίας ἔλθοιμεν ἄν,
εἰ τοὺς θεοὺς ἄκοντας ἐκπονήσομεν
φράζειν ἃ μὴ θέλουσιν ἢ προβωμίοις
σφαγαῖσι μήλων ἢ δι' οἰωνῶν πτεροῖς.

De constructione non supervacaneum fuerit monere ἐκπονήσομεν cum nudo accusativo τοὺς θεούς construi nullo modo potuisse, sed tantum cum infinitivo φράζειν, ut accusativus ille pro subiecto potius infinitivi quam pro obiecto verbi ἐκπονήσομεν haberi debeat. Deinde δι' οἰωνῶν πτεροῖς, si sic a poeta scriptum credimus, non aliter explicari potest, nisi ut dativum πτεροῖς tanquam pro epexegemate additum esse dicamus. Displicuit hoc non iniuria Heathio, qui πτεροῖν, et Reiskio, qui paullo audacius μήλων σφαγαῖς ἢ, νὴ Δί', οἰωνῶν πτεροῖς scribi voluit. Equidem nec dualem probo, pro quo pluralem πτερῶν positum mallem, nec transpositionem Reiskianam interpositamque obtestationem; non magis tamen illud epexegema ab Euripidis manu esse credo, sed imputandum librariis, pro deleto aut oblitterato vocabulo illud reponentibus. Fuit, opinor, βροτοῖς, construendum cum φράζειν. Aptum certe hoc esse nemo diffitebitur. Putabantur autem dii aut extorum aut auguriorum signis, si minus aperire res occultas, indicia tamen dare, quorum ope eo perveniri posset. Et Delphis quoque non solum Pythiam Apollinis instinctu vaticinatam, sed extispicia etiam et auguria usurpari solita esse constat. Vid. Antiqu. gr. II, p. 317. 18. — In primo versu Badhamus pro εἰς γὰρ τοσοῦτον reposuit εἰς τοὔσχατον γάρ, supervacanea non minus quam improbabili coniectura [5]). Epiphonema enim est εἰς γὰρ τοσοῦτον, quemadmodum haud raro demonstrativa aut pronomina aut adverbia usurpantur. Sic οὕτω in hac ipsa fabula v. 414. τοῖον γάρ, Hom. Il. XXIII, 16. cf. IV, 390. X, 145. XXIII, 280. Od. IV, 206. τοσοῦτον apud Lucian. Toxar. c. 30. τοιάδε. Eur. Med. 716. tantum, Cic. d. n. d. I, 5,10. 33,93. adeo Liv. II, 43,10 ibiq. Drakenb. Cf. Hand. Tursell. I, p. 152.

In versu 393 Hermannus ex Wakefieldi et Matthiaei coniectura scripsit

οὐκ ὄντα κεκτήμεσθα τἀγάθ', ὦ γύναι

eumque secuti sunt Hartungus et Badhamus. Stephanus ἀνόνητα coniecerat, id quod ex codicum scriptura ἄκοντα non minus facile, immo facilius fortasse quam illud alterum refingi potest. Placuit hoc etiam Reiskio receptumque est a Nauckio.

Sequitur chori sententia v. 395:

πολλαί γε πολλοῖς εἰσι ξυμφοραὶ βροτοῖς,
μορφαὶ δὲ διαφέρουσιν· ἓν δ' ἂν εὐτυχὲς
μόλις ποτ' ἐξεύροι τις ἀνθρώπων βίῳ.

5) Probavit eam tamen Schenklius in Philolog. XX. p. 330.

multis variisque incommodis vitam hominum conflictari, quae vix unquam uno commodo compensentur. Similis sententia est apud Pindarum, Pyth. III, 81: ἓν παρ' ἐσλὸν πήματα σύνδυο δαίονται βροτοῖς ἀθάνατοι: nisi quod chorus mala aliquanto plura pro portione bonorum hominibus evenire queritur. Ἓν εὐτυχές ut cum Hermanno non modo unum sed etiam continuum bonum significare putemus, nullam causam video. Multo minus probari potest Hartungi emendatio *πάντα δ' εὐτυχῆ* — *ἐξεύροις ἄν*, cui equidem, si omnino emendatione opus esset, praeferrem Grotii coniecturam *ἕνα δ' ἂν εὐτυχῆ* — *βίον*, quam Valckenario quoque placuisse video, Diatr. p. 229.

Creusa autem, licet tolerandum sibi videat quod mutari non possit, exprobrat saltem Apollini iniustitiam. Iniustum, inquit, et hic et illic te praestas erga absentem illam, quae nunc meo ore quasi praesens loquitur: *ἧς πάρεισιν οἱ λόγοι*. In proximo versu Hermannus scripsit

σύ τ' οὐκ ἔσωσας τὸν σόν ὃν σῶσαί σ' ἐχρῆν,
οὔθ' ἱστορούσῃ μητρὶ μάντις ὢν ἐρεῖς,

quum in codicibus aut *σὺ δ' οὐκ* sit aut *σὺ γ' οὐκ*, quorum si alterum utrum praeoptandum sit, praestet haud dubie *σύ γ' οὐκ*, quemadmodum Hartungus scripsit. Nam *γέ* saepissime idem fere esse quod *γάρ* nemo nescit (cf. Buttmann. ad Soph. Phil. v. 456. ad Demosth. Mid. p. 46, Schaefer. appar. crit. ad Demosth. I, p. 784), neque id mirabitur qui hoc ipsum *γάρ* nihil nisi *γὲ ἄρ* esse meminerit, et primitivam illius vocalae vim asseverativam esse agnoscat, fere ut nostrae particulae ja, quae et ipsa non raro usurpatur ubi eorum quae ante dicta sunt ratio redditur, id quod non sine quadam asseveratione fieri consuetaneum est. Cf. quae diximus in libro de partt. or. p. 196 et Curt. Etymol. gr. II, p. 103. Pronomen *σύ* in initio collocatum sic explicaveris, ut cum emphasi quadam efferri dei personam dicas: tu, qui deus es ac proin facile servare filium poteras, tamen eum non servasti. Et emphasin etiam Hermannus agnovisse videtur, quum convertat: nec tu fecisti officium tuum, nec matrem suum ut facere possit adiuvabis. Mallem tamen, inquit, liber aliquis praeberet *ὃς οὔτ'*, et Dobraeus quoque *ὅς γ' οὔτ'* suasit, quam coniecturam Badhamus elegantissimam dicit. Non intercedo: miror tamen nemini in mentem venisse *οὔτ' οὖν*. Nam si semel a librariis *σύγ'* pro *οὔτ'* scriptum esse sumas, necesse fuit etiam sequens *οὖν* in *οὐκ* mutari. Aptissimum certe in hoc contextu *οὔτ' οὖν* fuisse nemo diffitebitur. Cf. Hom. Il. XVII, 20: *οὐ μὲν καλὸν ὑπέρβιον εὐχεταᾶσθαι· οὔτ' οὖν παρδάλιος τόσσον μένος οὔτε λέοντος*. Eur. Andr. v. 327: *καὶ γυναικὶ δυστυχεῖ δούλῃ κατέστης εἰς ἀγῶν'· οὐκ ἀξιῶ οὔτ' οὖν σὲ Τροίας οὔτε σοῦ Τροίην ἔτι*. Et sic de octo sibilantibus, quarum cumulationem Euripidi a comicis exprobrari solitam legimus (vid. Elmslei. ad Med. v. 463. Monk. ad Hippol. v. 1162. Apitz. ad Soph. Trach. p. 333.) unam saltem detraxerimus. — Mox in versu 402,

ὡς, εἰ μὲν οὐκέτ' ἔστιν, ὀγκωθῇ τάφῳ,

notandum est verbum, quod, quum alibi de tumulo struendo dicatur, ut ab Alexandro Aet. apud Parthenium c. 14, v. 33: *ἧριον ὀγκώσει τὸ μεμορμιένον*· unde *ὀγκωθεὶς τάφος* in Anthol. Palat. app. no. 127, 4: *ὀστέα δ' ὀγκωθεὶς οὗτος ἔδεκτο τάφος*· et *ὀγκωτός* in Anth. Palat. IX, 117, 2: *ἤνυσεν ὀγκωτοῦ Πύρρος ὕπερθε τάφου*. — nunc, si vera lectio est, de sepeliendo homine dictum est. Et dicitur sane sic etiam in Orest. v. 402: *ἐν ᾗ τάλαιναν μητέρ' ἐξώγκουν τάφῳ*, et fortasse alibi; recte tamen de eo tantum dici potest, cuius corpus ad humandum praesto est. Puer autem dudum, ut quidem Creusa credebat, a feris interemptus et devoratus humari et tumulo condi iam profecto non poterat, sed tantum cenotaphium in eius honorem et memoriam erigi. Itaque nisi perquam negligenter et improprie Euripidem scripsisse credamus, pro *τάφῳ* rescribendum dicemus *τάφος*. Cf. Anthol. Pal. VII, 651, 6, ubi cenotaphium ipsum loquitur, *ἡ κενεὴ χθὼν ὠγκώθην Δρυόπων διψάσιν ἐν βοτάναις*.

Pergit Creusa v. 400:

ἀλλ' οὖν ἐᾶν γε χρὴ τάδ', εἰ πρὸς τοῦ θεοῦ
κωλυόμεσθα μὴ μαθεῖν ἃ βούλομαι.

Sic enim Hermannus in primo versu non improbabiliter explevit codicum scripturam *ἀλλ' ἐᾶν χρὴ*. — Nam *οὖν* ante *ἐᾶν*, *γέ* inter hoc et sequens *χρή*, quam facile omitti a librariis potuerit in aperto est. Immerito autem Badhamus hanc emendationem improbans particulas *οὖν* — *γέ* ibi demum usurpari posse autumat, ubi quis alterum refutans aliquid afferat, quod sibi vel ab adversario concessum iri arbitretur. Nam profecto si in refutando altero *οὖν* — *γέ* dici concedit, quam ob causam easdem particulas etiam ab eo, qui semet ipse reprehendit, quaeque modo dixerat, aliquo modo corrigit aut reprobat, usurpari posse neget non perspicio. Utroque enim modo eadem est earum vis, alterius quidem ut indicet, quae nunc dicantur, propter ea quae modo vel ab altero vel ab ipso dicta sint, dici, ita quidem, ut eorum aut causa et ratio, aut consequentia, aut etiam correctio quaedam et reprehensio subiungatur, quod ubi fit, *ἀλλά* praemitti solet. Cf. Soph. Oed. Col. v. 989 ubi Oedipus post facinorum confessionem, quasi corrigendi causa adiungit *ἀλλ' ἓν γὰρ οὖν ξύνοιδα κτλ.* Γέ autem tantum abest, ut in refutando tantum dici possit, ut in omni oratione adhibeatur, in qua asseverationi locus sit, Hanc enim genuinam eius vim esse iam supra monuimus. Ceterum quum probabilem Hermanni emendationem dixerimus, plane certam esse handquaquam contendimus. Reiskius, quem Hartungus sequitur, *ἀλλ' οὖν ἐᾶν γάρ* scripsit, quod minimo discrimine ab illa distare apparet. Alii graviorem corruptelam subesse rati, aut *ἄλλως ἄρ' ἦν χρηστήρι', εἰ πρὸς τῶν θεῶν* coniecerunt, aut *ἄλλως ἔδη δὴ χρῆ τάδ' εἰ* — in quo quid *ἔδη* esse voluerint, templumne an statuam, et quo exemplo de altero utro verbum *χρᾶν* usurpari potuisse credant, nolo quaerere. Seidlerus fortasse *ὦ τλῆμον* in initio excidisse suspicabatur: denique Sanderus in libello animadversionum (Beiträge zur Kritik u. Erkl. des Soph. u. Eur.) Hildesiae a. 1837 impresso, non autem a librariis divulgato sed tantum cum amicis communicato, p. 45, ab Euripide nihil nisi *εἰ δ' ἔστιν* — *ἀλλ' ἐᾶν χρὴ τάδ' κτλ.* scriptum, illa autem *ἔλθῃ μητρὸς εἰς ὄψιν ποτέ* ab interpolatore quopiam addita esse censebat. Hoc est hariolari: ego vero Hermannum sequi malo.

Mox Xuthum advenientem Creusa conspiciens petit ab Ione, ut de sermone inter ipsoe habito adversus illum taceat, verita scilicet ne sibi vitio vertatur, quod clandestinam amicae operam dederit, neve quae dixerit, si evulgata fuerint, secus accipiantur,

καὶ προβῇ λόγος
οὐχ ἥπερ ἡμεῖς αὐτὸν ἐξειλίσσομεν.

Nauckius scripsit *κἀποβῇ λόγος*, quia apud Stobaeum Flor. LXXIV, 29 non *καὶ προβῇ* a prima manu *κἀμ' ὀλῇ*, a secunda *καὶ μὀλῇ* scriptum est. Vix autem tanti aestimanda est Stobaei aut

eius librariorum auctoritas, ut ad corrigendam vulgatam lectionem satis causae sit: et nescio an, si ἀποβῇ Enripides scripsisset, etiam οἷον potius quam ᾗ scripturus fuerit. Non absimili autem quam Creusa sensu dicit aliquis apud Plautum, Pers. III, 1, 23; inimici famam non ita ut nata est ferunt. Ἐξελίσσειν i. q. alibi ἀναπύσσειν.

Jam Xuthus accedens primum omnium, ut par erat, deum, cuius aedem aditurus est, salutat, v. 415:

πρῶτον μὲν ὁ θεὸς τῶν ἐμῶν προσφθεγμάτων
λαβὼν ἀπαρχὰς χαιρέτω.

fere ut Agamemnon ap. Aeschylum Ag. v. 810: πρῶτον μὲν Ἄργος καὶ θεοὺς ἐγχωρίους δίκη προσειπεῖν. De ἀπαρχαῖς, primitiis, nunc de prima appellatione dictis non opus est dicere. Deinde ad uxorem conversus:

μῶν χρόνιος ἐλθών σ' ἐξέπληξ' ὀρρωδία;

cui quum Creusa respondeat:

οὐδέν γ'· ἀφίκου δ' εἰς μέριμναν,

apparet minus esse μέριμναν quam ὀρρωδίαν. Hoc enim gravem timorem atque anxietatem animi significat, alterum autem curam tantum et sollicitudinem. Ἀφικέσθαι εἰς μέριμναν in hoc contextu nihil aliud esse potest, quam advenisti in illud tempus, quum iam sollicita esse coepi de longa tua mora; neque id adeo durum esse puto, ut de corruptela suspicandum sit cum Badhamo, qui ἀφίγμην pro ἀφίκου scripsit. — Quaerit deinde Creusa, quid responsi Xuthus a Trophonio tulerit, v. 419:

λέξον, τί θέσπισμ' ἐκ Τροφωνίου φέρεις,
παίδων ὅπως νῷν σπέρμα συγκραθήσεται;

Sic erim recte haud dubie librorum scriptura συγκαθήσεται a Wakefieldio emendata est. Παίδων σπέρμα est σπέρμα παιδογόνον, semen ad liberos procreandos idoneum, quale ab utroque sexu emitti et misceri oportet ut prolificus existat coitus; et hoc est συγκραθῆναι. Noluit, inquit ille, dei responsa occupare, v. 421:

οὐκ ἠξίωσε τὰ θεοῦ προλαμβάνειν
μαντεύμασθ' —

De verbo προλαμβάνειν plane eodem sensu quo lat. occupare vid. exempla ab Heldio collecta ad Plutarch. Timol. p. 382. Noluit autem Trophonius, utpote non deus sed heros tantum, praeripere quae Apollo certius et maiore cum auctoritate responsurus esset. Creusa vero bonum rei eventum exoptans non Apollinem nunc sed matrem eius Latonam invocat: quippe muliebris et materni doloris illam, et ipsam mulierem et matrem, magis miserituram et apud filium pro se intercessuram confisa. Quae autem addit,

ἅ τε νῷν συμβόλαια πρόσθεν ἦν
ἐς παῖδα τὸν σὸν μεταπέσοι βελτίονα,

non mirum est aliter ab aliis intellecta esse: nam consulto haud dubie Creusa obscurius loquitur. Συμβόλαια quum proprie de contractis cum altero negotiis dicatur, nunc quidem dilatata significatione dici apparet de commercio qualicunque: potuit igitur fortasse etiam de eo genere commercii intelligi, quod inter deos hominesque intercedit precibus votisque eos adeuntes, non

minus autem etiam de quovis inter homines commercio et communione, qui aliquam rem communiter agunt. Itaque quum νῷν pronomen manifestum sit ipsam et Xuthum designare, horum duorum συμβόλαια εἰς Ἀπόλλωνα erunt communes preces votaque, quibus eum iam prius licet frustra invocasse videntur, sed contraxerunt tamen iam aliquid cum deo commercii. Nam sic haec construenda esse, συμβόλαια εἰς παῖδα τὸν σόν, non, ut nonnulli putarunt, εἰς παῖδα τὸν σὸν μεταπέσοι βελτίονα, recte intellectum est a plerisque editoribus, qui haec interpungendo seiunxerunt. Loqui igitur Creusa videri poterat de suis et Xuthi precibus communibus, et meliorem quam antea successum earum optare: atque sic verba eius a Xutho accepta esse, huius responsio ostendit, ἔσται τάδε: tacita mente autem Creusam de stupro ab Apolline sibi illato cogitare neminem nostrum fallet; neque obstare dicemus pronomen νῷν, uno cum Creusa etiam Xuthum designans. Nam profecto Creusa illud συμβόλαιον inter se et Apollinem stupro contractum etiam ad maritum suum, licet ignarum, pertinere tamen non mediocriter censebat: neque ut arbitror, iniuria. Erravit magnopere Musgravius, quum pronomine isto Creusam et Latonam significari vellet. Quid enim his duabus commune erga Apollinem fuisse dicemus, quod nunc Creusa in melius mutari optaret? Nec minus perversa est Badhami interpretatio, qui prorsus contra disertam Creusae orationem non Latonam ab ea sed Apollinem invocari vult, ut νῷν sit mihi tibique, et παῖδα σόν filium quem tibi peperi. Denique Heathii commentum, qui συμβόλαια εἰς παῖδα τὸν σόν de Trophonii responso, quo Xuthus ad Apollinem remissus sit, accipi voluit, refutari vix quisquam postulabit. — De μεταπέσοι βελτίονα, in quo προληπτικόν s. anticipatum adiectivi usum nemo non agnoscit, dici non opus est.

Interroganti autem Xutho, v. 427:

ἀλλὰ τίς προφητεύει θεοῦ;

quum Ion respondeat

ἡμεῖς τά γ' ἔξω, τῶν ἔσω δ' ἄλλοις μέλει,

apparet προφητεύειν h. l. non de promendis vaticiniis accipiendum esse, id quod ab Ionis officio alienum erat, sed significari illo verbo etiam monita ac praecepta a templi ministris edita, qui quid faciendum esset consultoribus ante quam admitterentur praemonstrarent. Cf. quae diximus ad canticum primum p. 6. 7. De ἔσω, ubi ἔνδον potius dicendum fuisse videatur, praeter Lobeckium ad Phryn. p. 127 et Lehrsium de Aristarch. stud. Hom. p. 140 non inutile fuerit etiam Krügerum audire de attractione l. lat. p. 309, cui quae opponuntur ab Ellendtio Lex. Soph. I p. 544, non omnia certe satis valida sunt. Hoc quidem loco non inepte aliquam attractionem subesse dixeris, ut designentur quae intromissis facienda sint. — Porro quinam sint illi Δελφῶν ἀριστῆς, quibus interna templi curae esse Ion v. 430 dicit, non satis liquet. Vid. Antiquitt. gr. II p. 303. Hoc tantum apparet, antistites quosdam nobiliores designari. Ex Plutarchi autem narratione, de orac. def. c. 51, constat vaticinanti de tripode Pythiae praeter prophetam etiam ex Hosiis quosdam affuisse. — Miretur autem fortasse aliquis Xuthum, quasi nihil amplius observandum sit, statim templum ingredientem [6]). Nam quod dicit v. 432

6) In v. 431 sq. ἔχω δὴ πάνθ' ὅσων ἐχρῄζομεν· στείχοιμ ἂν εἴσω, nihil facilius fuit quam ἔχων scribi, id quod Badhamus suasit, probante Schenklio in Philol. XX p. 330, mihi supervacaneum videtur.

καὶ γὰρ ὡς ἐγὼ κλύω
χρηστήριον πέπτωκε τοῖς ἐπήλυσιν
κοινὸν πρὸ ναοῦ,

ostendit huic sacrificio — hoc enim esse h. l. χρηστήριον recte Hermannus demonstravit, — ipsum non interfuisse. Pertinebat igitur, ut videtur, hoc χρηστήριον eo tantum, ut exploraretur fasne esset hoc die oraculum consulere responsaque Pythiae petere. Cf. Antiquitt. gr. II p. 302. Et hoc est quod Xuthus dicit αἰσίαν ἡμέραν esse, v. 435. Sacrificium autem iam summo mane peractum esse conieceris ex Ionis cantico, v. 91, ubi Pythia iam consedisse in tripode dicta est. Sitne hoc verum, itemque omnibusne, quicunque oraculum consulere vellent, an iis tantum, qui sacrificii illius participes fuissent, aditus ad oraculum dari solitus sit, dubitari potest. Neque enim, opinor, necesse fuit poetae in huiusmodi rebus minoris momenti singula quaeque plane ad veritatem componere. — Abiens Xuthus uxorem iubet ramis supplicibus sumptis deos invocare, ut εὔτεκνοι χρησμοὶ sibi contingant, h. e. fausta de liberorum procreatione responsa. Sic enim saepissime Graeci, poetae praesertim, apposito adiectivo utuntur, ubi etiam genitivus substantivi abstracti, si quod suppetat, poni possit, ad significandum scilicet, quo quaeque res pertineat, qualis sit, quamve causam habeat, velut in Soph. Electr. v. 858 ἐλπίδες κοινοτόκοι εὐπατρίδαι sunt spes communium liberorum et nobilitatis, apud Pindarum Nem. X, 37 εὐάγων τιμά gloria felicium certaminum, apud Soph. Oed. Col. v. 711 αἶνος εὔιππος, εὔπωλος laus propter egregios equos, apud Aeschylum Eum. v. 688 προστροπαὶ πρωτοκτόνοι supplicationes propter primum homicidium, apud Eur. Med. v. 557 ἅμιλλα πολύτεκνος concertatio ob liberorum multitudinem, aliaque huius generis plurima, qualia congesserunt Lobeck. ad S. Aiac. p. 101. Schwenk. ad A. Eum. p. 126. Fix. ad Eur. Herc. fur. v. 782 et Matthiaeus gr. gr. §. 446 not. 3, c. 4. Etiam δαφνηφόρους κλῶνας v. 436 dici videmus ramos in daphnephoria gestandos, κλῶνας δαφνηφορίας.

Digresso Xutho Creusa „utinam" inquit „Apollo nunc saltem peccata olim in me admissa corrigat." Hoc enim sensu ἀναλαβεῖν, v. 440, accipiendum est, ut apud Sophoclem Phil. v. 1249: τὴν ἁμαρτίαν αἰσχρὰν ἁμαρτὼν ἀναλαβεῖν πειράσομαι. Cf. Wyttenbach. ad Plutarch. I p. 40. De ἀλλά autem qua ratione pro saltem dici potuerit satis dictum est a Matthiaeo gr. §. 613. — „Sic" pergit „non quidem plane amicum se erga me praestabit — οὐχ ἅπας φίλος i. q. οὐ παντάπασι φίλος —, sed quod ipsi placuerit, quoniam deus est, accipiam." Haec licet illa abiens secum ipsa locuta sit, ab Ione tamen audita mirationem ei et aliquid etiam suspitionis iniiciunt. Sed, inquit v. 447, quid haec ad me?

ἀτὰρ θυγατρὸς τῆς Ἐρεχθέως τί μοι
μέλει; προσήκει γ' οὐδέν.

Sic enim corruptam codicum scripturam προσήκει τ' οὖδας de Reiskii coniectura Hermannus aliique post eum editores refinxerunt; Nauckius eumque secutus Kirchhoffius cur προσῆκόν γ' οὐδέν praeoptaverint nescire me fateor, neque ex eo quod apud Instinum de monarchia p. 108 ed. Col. ubi hi versus afferuntur, προσῆκέ μ' οὐδέν scriptum legitur, maiorem commendationem huic emendationi accedere posse arbitror. De γέ particula, quae in illa duorum membrorum compositione fere i. q. γάρ significat, dictum supra est ad v. 400. — Hinc Ion ad propria neo-

cori munera exsequenda conversus facere tamen non potest, quin iniquitatem Apollinis illo a Creusa memorato casu probatam vehementer reprehendat verbis ad Euripidis potius contemptum deorum fabulosorum quam ad adolescentuli neocori personam accommodatis. Νουθετητέος δέ μοι Φοῖβος, ait v. 450, τί πάσχει; παρθένους βίᾳ γαμῶν προδίδωσι. Canteri coniecturam τί πάσχων merito etiam Badhamus sprevit, alias ipse huiusmodi emendatiuncularum paullo cupidior. Non infrequens est τί πάσχει sic ἀσυνδέτως dictum. Cf. Hippolyt. v. 342: τέκνον τί πάσχεις; συγγόνους κακορροθεῖς; Aristoph. Pac. v. 385: εἰπέ μοι τί πασχετ' ἄνδρες; ἕστατ' ἐκπεπληγμένοι. Verbum γαμεῖν minus proprie sed admodum frequenter apud poetas etiam de iis dici, qui cum virgine non sibi nupta concumbunt monuimus ad prolog. v. 10. In proximo membro παῖδας — θνήσκοντας ἀμελεῖ accusativum pro genitivo ponere Euripides potuit propter similitudinem significationis cum eo quod est περιορᾷ.[7]) Neque adeo rarum est hoc genus permutationis, ut construantur verba non cum eo casu, quem nativa ipsorum significatio poscit, sed cum alio, non quidem eiusdem sed propinquae tamen significationis verbis apto, quorum proinde significationem illa quoque induere poterant. Huc pertinent maxime verba affectuum, de quibus diximus ad v. 267. Sed eiusdem generis est, quod ὑπερφέρειν, προφέρειν, διαφέρειν, ubi superandi significationem habent, cum accusativo construuntur ad exemplum verbi νικᾶν, item ἐξίστασθαι e. c. τὸν κίνδυνον pro φεύγειν, ἐντρέπεσθαί τι pro τινός, iam a Prisciano XVIII, 25 §. 211 commemoratum ex Alexide, ubi est fere i. q. αἰδεῖσθαί τι. Et καταμελεῖν cum accusativo constructum idem Priscianus l. l. §. 230 ex Antiphonte affert. — Porro μὴ σύγε usitata est vetandi et dehortandi formula cuius alterum exemplum habemus infra v. 1350, aliaque apud Pflugkium ad Hecub. v. 408. — Proximorum verborum lectio, καὶ γὰρ ὅστις ἂν βροτῶν κακὸς πεφύκῃ, ζημιοῦσιν οἱ θεοί, quin recte a Barnesio ex Iustino recepta sit pro ea, quam codices habent, ὅστις ὧν βροτῶν κακὸς πεφύκει, nemo dubitat. Quod autem Hermannus autumat, etiam ὅστις ὢν βροτὸς κακὸς πέφυκε non minus apte dici potuisse, vereor ut probari possit. Nam additum istud participium aut causalis aut conditionalis (s. continuativae) aut concessivae enuntiationis sensum inferret, quasi Ion mortalitatem aut causam malitiae aut conditionem opportunam aut contrariam diceret, quorum nihil eius menti satis convenire credo. — In versu 457 ἀδικίαν ὀφλισκάνειν eodem modo dicitur, quo apud Sophoclem Antig. v. 924 τὴν δυσσέβειαν ἐκτήσαμην, vitio ipso pro vitii exprobratione nominato. Eiusdem generis est δειλίαν καὶ κάκην κεκτῆσθαι apud Euripidem Iph. Taur. v. 682 et quod infr. v. 614 legimus μωρίαν λήψομαι. Alia haud absimilia olim a me in Observatt. in Thucydidem proposita repetiit Poppo in commentar. I p. 250. — In proximis versibus

εἰ δ' — οὐ γὰρ ἔσται, τῷ λόγῳ δὲ χρήσομαι —
δίκας βιαίων δώσετ' ἀνθρώποις γάμων,
ναούς, τίνοντες ἀδικίας, κενώσετε.

γάρ rationem indicat, cur hypothetice tantum loquatur. Poterat etiam εἰ δέ — χρήσομαι γὰρ

7) Quae a Matthiaeo citatur annotatio Heindorfii ad Plat. Phaed. p. 184, nihil huc pertinet. Nam loquitur ibi Heindorfius tantum de ἀμελεῖν cum infinitivo, ut ἀμελήσας λέγειν est apud Platonem, similiaque apud eundem in Alcib. I p. 113 c. et Xenoph. Cyr. VII, 2, 17, quorum prorsus diversam rationem esse apparet.

τῷ λόγῳ κεῖπερ οὐκ ἔσται, et praeferendum hoc fuisse dixeris, nisi metrum obstitisset. Δίκας βιαίων γάμιων de poenis pecuniariis intelligendas esse sequens versus ostendit. Etiam iure Attico crimen violentae stuprationis, si quis stupratori βιαίων actionem privatam intenderet, pecunia lui solitum; poterat autem etiam ὕβρεως actio, quae publica erat, intendi, condemnatoque mortis poena irrogari. Cf. de ord. iudic. Att. p. 323 et 545. — Mox v. 462

τὰς ἡδονὰς γὰρ τῆς προμηθίας πάρος
σπεύδοντες —

utrum προμηθίας an, quod Hermanno placuit, προμηθείας praeferendum sit, nolo disceptare. Correptae penultimae exempla non rara esse nemo ignorat. Confidentius Badhamo obloquar, qui cum Coningtono πέρα pro πάρος rescribendum censuit, eiusque correctionis auctoritatem a Iustino petit, apud quem πέρας legitur. Potuit sane πέρα dici: potuit autem etiam πάρος, siquidem hoc adverbium non solum de eo, quod tempore praecessit, sed etiam de eo, quod aestimatione praestat ac praefertur, dici memineris. Sic in proximo stasimo v. 499: ἐμοὶ μὲν πλούτου τε πάρος βασιλικῶν θαλάμιων τ' εἶεν τροφαὶ κήδειοι κεδνῶν τέκνων. Itaque τὰς ἡδονὰς πάρος τῆς προμηθίας σπεύδειν idem est atque μᾶλλον ἢ τὴν προμηθίαν aut πρὸ τῆς προμηθίας, quemadmodum κέρδος αἰνῆσαι πρὸ δίκας est apud Pindarum Pyth. IV, 140. ἐπαινεῖν πρὸ δικαιοσύνης ἀδικίαν apud Platonem Republ. II, p. 361. ᾧ θυμὸς ἦν πρὸ δίκας apud Eurip. Heracl. v. 925.

Absoluta hac enarratione maximam partem e scholis nostris olim habitis excerpta, id quod nonnullorum causa monere haud ab re fuerit, iam eo praevertimur, quod nunc quum maxime nobis agendum est.

Indicimus igitur **Regis Augustissimi** patris patriae boni fortis constantis sacra natalicia die crastino hor. XII. in auditorio maximo ab universitate nostra celebranda omnesque quicunque rebus nostris favent, magistratus regios et urbicos, civiles et militares, omnesque omnium ordinum cives atque hospites ut coetui nostro frequentes adesse velint qua decet observantia et reverentia invitamus.

Dabamus Gryphiswaldiae d. XXI. m. Mart. MDCCCLXIV.